

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ЗНАННЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ СЕРЕД МЕШКАНЦІВ ПИЙТЕРФОЛВІВСЬКОЇ
ГРОМАДИ

ШЕРЕШ-КОБРИН МАРТА ЕМЕРІХІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма «Мова і література угорська»

Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 96 / 02.10. 2023.

Науковий керівник:

Газдаг Вільмош Вільмошович

доктор філософії, доцент

Завідувач кафедри

Берегсасі Аніко Ференцівна

зав. кафедри, доктор габлітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

**ЗНАННЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ СЕРЕД МЕШКАНЦІВ ПИЙТЕРФОЛВІВСЬКОЇ
ГРОМАДИ**

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студентка II -го курсу

Шереш-Кобрін Марта Емеріхівна

Освітня програма «Мова і література угорська»

Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»

Науковий керівник: **Газдаг Вільмош Вільмошович**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Кормочі Золтан Золтанович**

доктор філософії, доцент

Берегове
2024

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

**AZ ÁLLAMNYELVI KÖLCSÖNSZAVAK ISMERETE ÉS
MEGÍTÉLÉSE A TISZAPÉTERFALVI KISTÉRSÉG
LAKOSAI KÖRÉBEN**

Magiszteri dolgozat

Készítette: Seres-Kobrin Márta
MA II. évfolyamos magyar nyelv és irodalom
szakos hallgató

Témavezető: Dr. Gazdag Vilmos
PhD, docens
Recenzens: Dr. Karmacszi Zoltán
PhD, docens

Зміст

I. Вступ.....	6
1.1. Предмет і мета роботи.....	6
1.2. Гіпотези.....	6
1.3. Методологія дослідження.....	7
II. Огляд літератури за темою.....	8
2. 1. Різновиди угорської мови в закарпатських угорцях та їхній розвиток.....	8
2.1.1. Історичний огляд.....	8
2.1.2. Еволюція державних мов.....	9
2.2. Про двомовність.....	10
2.2.1. Поняття та види двомовності.....	10
2.2.2. Перемикання кодів та змішування кодів.....	12
2.3. Про запозичення слів.....	15
2.3.1. Поняття та види запозичення слів.....	15
2.3.2. Елементи запозичення.....	17
2.4. Слов'янські елементи в угорських говірках Закарпаття.....	18
2.5. Запозичення з державної мови на Закарпатті.....	19
2.6. Огляд досліджень за темою.....	21
III. Про обставини укладання збірника.....	23
3.1. Про дослідження.....	23
3.2. Про анкету.....	23
3.3. Опис місць(-я) дослідження.....	24
IV. Результати.....	29
4.1. Соціологічні змінні.....	29
4.2. Мовні навички, використання мови.....	31
4.3. Використання та сприйняття розмовних запозичень.....	33
4.4. Пояснення гіпотез.....	54
V. Висновки.....	57
VI. Використана література.....	58
VII. Резюме.....	64
VIII. Додатки.....	65

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	6
1.1. A munka tárgya és célja.....	6
1.2. Hipotézisek	6
1.3. A kutatás módszere	7
II. A témával foglalkozó szakirodalom áttekintése.....	8
2. 1. A kárpátaljai magyar nyelvváltozatok és azok alakulása	8
2.1.1. Történelmi áttekintés.....	8
2.1.2. Az államnyelvek alakulása.....	9
2.2. A kétnyelvűségről	10
2.2.1. A kétnyelvűség fogalma és típusai.....	10
2.2.2. A kódváltás és kódkeverés	12
2.3. A szókölcsönzésről	15
2.3.1. A szókölcsönzés fogalma és típusai	15
2.3.2. Kölcsönelemek.....	17
2.4. Szláv elemek a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban	18
2.5. Az államnyelvi kölcsönszavak megítélése Kárpátalján.....	19
2.6. A témával kapcsolatos kutatások áttekintése.....	21
III. A gyűjtés körülményeiről	23
3.1. A kutatásról.....	23
3.2. A kérdőívről.....	23
3.3. A kutatópont(ok) bemutatása.....	24
IV. Eredmények.....	29
4.1. Szociológiai változók.....	29
4.2. Nyelvtudás, nyelvhasználat.....	31
4.3. Államnyelvi kölcsönszavak használata és megítélése	33
4.4. Hipotézisek magyarázata	54
V. Összefoglalás	57
VI. Felhasznált irodalom.....	58
VII. Rezümé.....	64
VIII. Mellékletek.....	65

I. BEVEZETÉS

Kárpátalja különlegességét mi sem bizonyítja jobban, mint a földrajzi helyzete, a történelem alakulása, s ebből kifolyólag a területi hovatarozás, melyek mind azt eredményezték, hogy az itt élők által használt nyelvváltozatok nagyon sokszínűek. Az államnyelvek az évek során változtak, azonban egy közös tényező elhanyagolhatatlan: az elmúlt évtizedek funkcionáló nyelvei Kárpátalja felett mind köthetők a szláv etnikumhoz. Mára a szláv nyelvi elemek használata igen elterjedt egyrészt az ország államnyelvének köszönhetően, s ebből kifolyólag kialakult kontaktushatások révén. A jelenlegi Kárpátalja területe határos Romániával, Magyarországgal, Szlovákiával, Lengyelországgal, valamint Ukrajnán belül a lemergi-, Ivano-frankivszi megyékkel. A területéből adódó peremvidékisége miatt, a magyar nyelvjárások mindig is kapcsolatban voltak a környező népekkel és nyelveikkel. Ez természetesen formálta a kárpátaljai magyar nyelvváltozatok alakulását és nagyban hatással volt a kultúrára is. Így Kárpátalján a kétnyelvűség egy teljesen magától értetődő tény. Ebből kifolyólag a szláv nyelvi elemek megléte megfigyelhető a hétköznapi életben a beszélgetések során (Márku–Híres-László 2015, Gazdag 2021).

1.1. A munka tárgya és célja

A kutatásom *tárgya* az államnyelvi kölcsönszavak ismeretének felmérése és az ahhoz való viszonyulás vizsgálata a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai körében.

A kutatásom *célja*, hogy képet kapjak arról, hogy az államnyelvi kölcsönszavak miként vannak jelen a Tiszapéterfalvi kistérség lakosainak nyelvhasználatában, mennyire ismerik azok standard magyar megfelelőit, jelentését, illetve, miként viszonyulnak ezekhez. Vizsgálatom során a nyelvtudás, a szókölcösznés meglétét és a nyelvváltozatok megítélést is szeretném feltárni az említett lakosok körében. Végső soron pedig a szókölcösznéshez való viszonyt, hozzáállást s ezzel kapcsolatos érzelmi viszonyt szeretném felmérni.

1.2. Hipotézisek

A kutatásommal kapcsolatban öt hipotézist fogalmaztam meg. Ezek alapján azt feltételezem, hogy:

1. a válaszadók nagy része a magyar nyelvet részesíti előnyben a hétköznapi, informális nyelvhasználati színtereken való kommunikációja során

2. a Tiszapéterfalvi kistérség lakosainak nyelvhasználatában jelentős számú államnyelvi kölcsönszó fordul elő
3. a Tiszapéterfalvai kistérség lakosainak nagy része ismeri és alkalmazza az államnyelvből vett kölcsönszavakat a mindennapi beszéde során
4. az államnyelvi kölcsönszavak megítélése pozitív a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai körében
5. a szókölcsonzés hatással van a lakosok érzelmi, mentális állapotára

1.3. A kutatás módszere

Kutatásom során kérdőíves módszert alkalmaztam. A kérdőív zárt és nyitott kérdéseket egyaránt tartalmazott. A felmérés első részében a válaszadók szociológiai adataira voltam kíváncsi, majd két részben vizsgáltam a nyelvtudást, nyelvhasználatot, azt követően pedig az államnyelvi kölcsönszavak ismeretét és előfordulási gyakoriságát a mindennapi beszéd során. A kérdőívben megtalálhatók a feleletválasztós, a kitöltős, a párosítási, illetve a több válasszal jelölhető kérdések is. Az adatközlés teljes mértékben anonim módon történt, így nem felismerhetőek a válaszadók kiléte.

A kérdőív 24 kérdést tartalmazott, amelyből hat a szociológiai változókra kérdez rá, 18 pedig a nyelvtudás, nyelvhasználat, kölcsönszavak ismeretét és azok megítélését vizsgálja. Az adatgyűjtés online lekérdezés segítségével valósult meg a *célcsoportom* körében, amelybe a Tiszapéterfalvi Kistérség valamennyi településén élő lakosság beletartozik, nemtől és kortól függetlenül.

II. A TÉMÁVAL FOGLALKOZÓ SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

2. 1. A kárpátaljai magyar nyelvváltozatok és azok alakulása

2.1.1. *Történelmi áttekintés*

A magyarok letelepedése a Kárpát-medencében a 9. századra tehető. A Kárpátalja területén található Kárpát-hágón (Vereckei-hágó) keresztül érkeztek őseink erre a vidékre és telepedtek le a 10. és 14. század között. A 13. század utolsó felében a mostani Kárpátalja területe magyar állam részét képezte. Ekkor alakult ki megyerendszere, amely területi változásokkal ugyan de a mai napig fennáll (Ung, Bereg, Ugocsa és a Máramaros). A Tiszapéterfalvi Kistérség a Máramaros-Ugocsa megye részét képezi (Csernicskó 1998). A 12–13. században a keleti szlávok kezdtek letelepedni Kárpátalja hegyvidékes részénél, azonban az itt lakó magyarok asszimilálták ezeket a közösségeket. A 14. században már megfigyelhetők ruszin települések Kárpátalja szerte, elsősorban a Kárpátok hegyvidéki része és az Ugocsa megye volt érintett ezen a téren. A szláv népcsoportok irányított betelepítése 17–18. századra tehető a Rákóczi szabadságharcot követően kialakult elnéptelenedés következtében. Ugyanis a síkságon élő magyar településeket hamarabb elérték az ellenséges harci csapatok, mint a hegyvidéken meghúzódó ruszin népcsoportokat. Mindezek az események ahhoz vezettek, hogy a 19. század első felére Kárpátalja négy megyéje közül háromban (Ung, Ugocsa Máramaros) a magyarság kisebb arányban volt jelen, mint a szláv etnikum (Csernicskó 1998, Csernicskó et al. 2020, Csernicskó et al. 2021).

A 19–20. század folyamán számos államalakulat uralta Kárpátalját. 1867–1919 között az Osztrák–Magyar Monarchia része, majd 1919–1939 között Csehszlovák Köztársaságé, ezt követően 1939-től újra magyarok által birtokolt terület (Csernicskó 2019). 1946–1991 között a Szovjetunió része, 1991-től Ukrajna, mint független állam legnyugatibb régiója. Ezek a változások nagyban befolyásolták a nyelvek, helység- és településnevek alakulását Kárpátalján. (Lizanec 1990, Botlik–Dupka 1991, Németh 1991, Beregszászi 1997, Kacsur szerk. 1998, Csernicskó 2013).

Kárpátalja különböző etnikummal rendelkező terület. Földrajzi fekvését tekintve a kárpátaljai magyar nyelvjárások peremvidékisége miatt mindig is kapcsolatban voltak a környező népekkel és nyelveikkel. Ez természetesen formálta a kárpátaljai magyar nyelvjárások alakulását és nagyban hatással volt a kultúrára is (Zoltán 1996, 2017, Lizanec 1996, 2003). Kárpátalján a bilingvizmus egy teljesen magától értetődő tény (Márku–Hires-László 2015, Gazdag 2021). A Trianoni békeszerződés előtt a peremvidék magyarjai az

anyaországban éltek és ezen területen a más nemzetiségűek kétnyelvűsége volt ismeretes (Lizanec 1970: 89; Cserniczkó 1995: 129–130). A Trianoni békediktátum után azonban a Kárpát-medence pereme, amelyek más nemzetállamhoz lettek csatolva mind kisebbségi magyarokká váltak (Márku–Hires-László 2015, Gazdag 2021). Az ukrán–magyar együttélés számtalan kontaktushatást eredményez, amelyek nem állandóak, a változás folyamatos. A két etnikum közeli kapcsolatának hatása révén nyelvi, tárgyi, kulturális és gazdasági befolyás áll fenn mindkét nép esetében, amelynek vizsgálatával a *kontaktusnyelvészet* foglalkozik (Zoltán 2016, Cserniczkó 2013).

2.1.2. Az államnyelvek alakulása

Kárpátalja államnyelvei, s azok alakulása mindig az adott kornak megfelelő államigazgatás befolyása alatt állt és áll. Mindannyiunk számára ismeretes az a történet, amelyben a kárpátaljai öregember jó pár országban lakott már úgy, hogy egyszer sem hagyta el az otthonát (Batt 2002: 155). Ez jellemző Kárpátalja múltjára s az államszervezetek és államok fordulatával a szabályok, rendszerek, a közigazgatás és a nyelvi kérdés is minden esetben megváltozott (Cserniczkó 2019). A magyar, mint államnyelv 1844-től lett hivatalos, az ezt megelőző (1790–1825) időszak országgyűlési harcainak köszönhetően (Mikó 1943, Cserniczkó 2013). Az Osztrák–Magyar Monarchia ideje alatt a vegyes tannyelvű oktatás és közigazgatás figyelhető meg (1867–1919). Ebből az időből fennmaradt iratok zöme magyarul és németül is közölte a leírtakat. A magyar nyelv részesült előnyben (Nagy 2019). A Csehszlovák Köztársaság ideje alatt (1919–1939) kezdetekben a cseh nyelv dominált, de hivatalos államnyelvként a „csehszlovák” volt bejegyezve. Az Osztrák–Magyar Monarchia és a Csehszlovák Köztársaság ugyan önálló államalakulatok voltak, azonban többnemzetiségű voltuk miatt egységes államszervezetként csak közös irányítás alatt tudtak működni (Cserniczkó 2019). 1939–1944 között a terület ismét a Magyar Királysághoz tartozott. Ebben az időben ismét a magyar az államnyelv, illetve a magyar–orosz volt használatban (Cserniczkó István et al. 2020).

A II. világháború után 1946-tól 1991-ig Kárpátalja a nagy Szovjetunió tagja. Ez idő alatt az orosz lett a „nem hivatalos” államnyelv erős dominanciával (Cserniczkó 1998, Cserniczkó szerk. 2003) és bár a Szovjetunióban számos népcsoport élt, és az általuk beszélt nyelv volt használatban, mégis csak 15 tagállam nyelve került előtérbe (ukrán, belorusz, azeri, grúz, örmény, türkmén, üzbég, tadzsik, kazah, kirgiz, karjalai finn, moldáv, litván, lett, észt), amelyek között nem szerepelt a magyar (Cserniczkó 2019, Cserniczkó István et al. 2021).

1991-től megalakult a független Ukrajna, melynek Kárpátalja mai napig része. Az államnyelv az ukrán. 2012-ig, az új nyelvtörvény bevezetéséig, azon településeken megengedett annak a kisebbségi nyelvnek a használata, ahol ezek aránya meghaladja a lakosság egészének az 50%-át. 2012-től 2018-ig azon településeken használható az adott kisebbségi nyelv az ukrán nyelv mellett, ahol beszélők aránya eléri a 10%-t. 2019-től országos, regionális és területi helyeken az ukrán nyelv használata kötelező oktatási és közigazgatási szinten egyaránt (Cserniczkó István et al. 2020), vagyis a kisebbségi nyelvek hivatalos használatára már nincs is lehetőség.

2.2. A kétnyelvűségről

2.2.1. A kétnyelvűség fogalma és típusai

A kétnyelvűség vagy más néven *bilingvizmus* konkrét meghatározó fogalma máig nem ismeretes, mert nagyon eltérően vélekednek róla a nyelvi kutatók (Göncz 1985: 12). Számos megközelítési módot különböztethetünk meg a témával kapcsolatban (Hoffmann 1991). Amennyiben egy laikusnak tennénk fel a kérdést: Ki a kétnyelvű? Automatikusan érkezne a válasz, hogy az, aki két nyelven beszél (Cserniczkó 2003). Ez az állítás azonban, így önmagában nem állja meg a helyét, mivel a „*A totális kétnyelvűség vagy többnyelvűség inkább szabály, mintsem kivétel igen sok egyébként eltérő társadalomban*” (Gumperz 1975: 156). A határon túli magyarok mindegyike kétnyelvűnek mondható, mivel a folyamatos kontaktushatások eredményeként az anyanyelvükön kívül mindannyian valamilyen módon használják az adott ország államnyelvét, amely Kárpátalját tekintve az ukrán nyelv (Kiss 1995, Cserniczkó 2003). Kárpátalján az elmúlt idők során számos olyan család jött létre, ahol mind a két szülő más-más nyelven beszél, előfordul, hogy az apa ukránul, az anya magyarul vagy fordítva. A két nemzetiség szoros egymás mellett, vagy sok esetben egymással élése (családban, rokoni kapcsolatban) kétnyelvűséget eredményezett Kárpátalján. *Kétnyelvű* az, aki a mindennapokban párhuzamosan két nyelvet használ (Cserniczkó szerk. 2010, Kiss 2021, Gazdag 2021). Ezen személyek ezeket a nyelveket van, hogy egyformán jól beszélnek, de számuk elenyésző. Kétnyelvűnek mondható azonban az az egyén is, aki szociokulturális tekintetben, írásban vagy szóban használ két különböző nyelvet. Ebből kifolyólag kétnyelvűek mindazok, akik az egyik nyelvet csak bizonyos esetekben használják, vagy hosszú ideje nem használták, illetve, ha az adott nyelvet csupán értik, de nem beszélnek, vagy olvasni tudják, azonban beszélni és írni már nem (Gazdag 2018). A legtöbb kétnyelvű személy nem csak önmagában beszél az anyanyelvén kívüli nyelvet, hanem egy adott közösségben alkalmazza azt. A közösség

akkor mondható kétnyelvűnek, ha valamennyi tagja két vagy több nyelven beszél vagy más nyelvek kölcsönelemeit alkalmazza beszéde során (Kontra 1981). A kárpátaljai magyarság mivel hosszú évek óta érintkezi több etnikummal – ide sorolhatóak az ukránok, ruszinok, románok stb. – így automatikusan kétnyelvű közösségnek mondható. Határon túli voltából a magyar nemzet profitálni is tud, mivel bár elszakítva, idegen nyelvű közösség tagjait alkotjuk, de ennek köszönhetően az anyaországon kívül élő magyar anyanyelvű személy elsajátíthatja az államnyelvet, oly módon, hogy abba a közegbe születik bele, ahol folyamatosan hallja és lehetősége adódik rá, hogy gyakorolja a kétnyelvűséget. Mivel az is kétnyelvű egyénnek mondható, aki a másodnyelvet nem beszéli anyanyelvi szinten, így minden kisebb vagy nagyobb nyelvtudás tanúsítása az államnyelvhez többé teszi az embert (Csernicskó–Márku 2007).

A kétnyelvűség tipológiai szempontból az alábbiak szerint sorolható be. A kétnyelvűség típusait tekintve nagyon eltérő lehet. Megkülönböztethetjük őket a *nyelv elsajátításának ideje és indítéka* alapján, a *nyelvtudás foka* szerint, és a *szociokulturális attitűd* alapján. A *nyelv elsajátításának ideje* alapján *korai* és *később kialakult* kétnyelvűséget említhetünk. A korábbi még óvodás korban, míg az utóbbi, az ezt követő időszakokban alakult ki. Itt fontos megemlíteni, hogy a nyelveket egy időben párhuzamosan is el lehet sajátítani, azaz *egyszerre (szimultán)*, valamint egymást követően, azaz *szukcesszíve*. A szimultán típusú nyelvelsajátítást *lingvizmusnak*, míg a *szukcesszíve* típust *glottizmusnak* hívjuk (Göncz 1985). A *nyelvtudás foka* szerint a bilingvizmus lehet *balansz* és *domináns*. *Nyelvi dominanciáról* beszélünk, amikor az egyén egyik nyelvet jobban ismeri a másikkal. A *balansz* nyelvismeret a két nyelv azonos fokon való tudását és használatát jelöli. A *nyelvelsajátítás indítékai* szerint a kétnyelvűség lehet *természetes*, *önkéntes* és *elrendelt*. A *természetes* módon történő nyelvelsajátítás a családban vagy egy többnyelvű közösségben alakul ki. *Önkéntes* bilingvizmusról akkor beszélünk, amikor az egyén maga dönt úgy, hogy az adott nyelvet meg szeretné tanulni. Az *elrendelt* kétnyelvűség nem más, mint amikor valamely külső hatásra szükséges az adott nyelv elsajátítása pl.: intézményhez köthető (iskolához). A *szociokulturális attitűdök* szerinti besorolása kétnyelvűségnek a következőképpen alakul, lehet *additív (hozzáadó)* és *szubtraktív (felcserélő)*. Az *additív* esetben az anyanyelv értékét tekintve magas pozícióban, áll így a kétnyelvűség pozitív hatása figyelhető meg. Ez a szemlélet tényként ismeri el a nyelv változását. A hozzáadó (additív) szemlélet által a standard nyelvváltozat nem felcserélné a beszélő nem standard változatát, hanem beépülne a mellé és a helyzettől függően minden esetben tudná a kommunikáló, hogy melyik változat mely esetekben

helyénvaló (Lanstyák 1994, Beregszászi 2021). Az iskolai oktatásban a tanulók felé a standard (irodalmi) nyelvváltozat normáit közvetítjük, ez azonban nem jelentheti azt, hogy a nem standard nyelvváltozat nem helyes, nem lenne jó. Az additív szemléletű oktatás során felhívjuk a figyelmet a kettő közötti különbségekre és elmagyarázzuk mely nyelvváltozat hol és mikor, melyik beszédhelyzetben használandó, de mindig figyelembe kell venni a diákok megbélyegzésének elkerülését (Beregszászi 2009, 2021, Beregszászi–Dudics Lakatos 2023). A *szubtraktív* kétnyelvűség esetében az anyanyelv a tudatban leértékelődik (Göncz 1995, Csernicskó 1998). A szubtraktív szemlélet egynormájú, tehát csak a standard nyelvváltozat hasznos és értékes, az összes többi nyelvhasználati sajátosság hibás, azaz helytelen. Az felcserélő szemléletű anyanyelvoktatás célja, hogy minden nem standard nyelvi elemet kiírtson. Kutatások alapján a szubtraktív oktatás nem hatékony és eredménytelen (Beregszászi–Dudics Lakatos 2023).

A kárpátaljai magyar közösség kétnyelvűségének szintén eltérő típusait különböztetjük meg. Rot Sándor foglalkozott mélyrehatóan ennek kutatásával. Ő állapította meg a kárpátaljai magyar közösségek kétnyelvűség szerinti tipológiáját, amelyek ezek: *a) szociális részleges magyar-ukrán kétnyelvűség; b) szociális részleges ukrán-magyar kétnyelvűség; c) szociális teljes magyar-ukrán kétnyelvűség; d) szociális teljes ukrán-magyar kétnyelvűség.* A négy típus jobban szemügyre véve valójában kettő mivel az a) és b), valamint a c) és d) ugyanazt fogalmazza meg azonban az a különbség köztük, hogy az a) és c) típus a magyar közösségre, míg a b) és d) típus az ukrán népességre jellemző. A *szociális részleges* bilingvizmusra az anyanyelv aktív, míg a másodnyelv passzív tudása jellemző. A *szociális teljes* kétnyelvűséget mindkét nyelv ugyanolyan aktív ismerete és alkalmazása jellemzi (Rot 1967, 1968). A kárpátaljai magyarok kétnyelvűsége azért is külön sorolható mert *kisebbségi kétnyelvűségről* beszélünk, mivel az első nyelv, azaz az anyanyelv, a magyar, alárendelt pozícióban van az államnyelvhez, azaz az ukránhoz viszonyítva. Fontos említeni ugyanitt azt is, ami felértékeli a kárpátaljai kétnyelvűséget, hogy *őshonos* és nem emigráns (Bartha 1993, 1995).

2.2.2. A kódváltás és kódkeverés

A kétnyelvűség fogalmának tanulmányozása során érdemes kitérni a kódváltás és a kódkeverés jelenségére is. A kódváltás és kódkeverés a kétnyelvűségből gyökerezethető (Márku 2013). A *kódváltás* azon kétnyelvű egyének esetében fordul elő, akik olykor beszéd közben, egy beszélgetés során váltogatják az általuk beszélt nyelveket (Kontra 1981, Csernicskó szerk. 2010, Kiss 2021, Gazdag 2021).

Grosjean szerint, ha a két- vagy többnyelvű egyének két vagy több nyelv változatot használnak egyazon beszédük folyamán, akkor *kódváltásról* (codeswitching) beszélünk (Grosjean 1982: 145). A kódváltás (nyelvváltás) tehát „*Az a jelenség, amikor kétnyelvű vagy kétdialektusú beszélők két nyelv vagy dialektus között egy beszélgetésen belül oda és vissza váltanak*” (Trudgill 1997: 37). A kódváltás azóta van jelen közöttünk amióta a nyelvek kapcsolat által keveredtek. Az egyik legkorábbi példa erre a zsidó-keresztény hagyomány szerint a bábeli nyelvek kontaktusa és keveredése. A korreláció-hatását figyelhetjük meg a Bibliában a Dániel könyvének 5. rész: 24–28. verseiben:

„²⁴Azért küldetett ő általa ez a kéz, és jegyeztetett fel ez az írás. ²⁵És ez az írás, a mely feljegyeztetett: **Mene, Mene, Tekel, Ufarszin!** ²⁶Ez pedig e szavaknak az értelme: **Mene**, azaz számba vette Isten a te országlásodat és véget vet annak. ²⁷**Tekel**, azaz megmértél a mérlegen és híjjával találtattál. ²⁸**Peresz**, azaz elosztatott a te országod és adatott a médeknek és persáknak.”

(Szent Biblia: Dániel 5:24-28).

Márku Anita úgy véli, a beszélgetés során könnyen kialakul a kódváltás, ha a személyek tudják egymásról, hogy a másik is kétnyelvű, de valójában az, aki indítványozza a kommunikációt előbb mindig eldönti, melyik nyelvet válassza, azonban közben sor kerülhet kódváltásra oda-vissza irányban is (Márku 2013).

A kétnyelvű egyéneknél gyakran előfordul az a tény, hogy az adott nyelven elkezdett mondatot másik nyelven fejezi be. Az etnikailag és nyelvileg vegyes házasságban a gyermek mindig azon a nyelven válaszol a szüleinek, amilyen nyelven az adott szülő beszél és beszélt vele. Van azonban olyan, hogy az adott történetet olyan nyelven idézi a gyerek, amilyen nyelven azt ő átélte (Karmacs 2011). A kódváltásra sokszor a közösség ereje vezeti a beszélőt, mivel a társalgási szintér változhat: például az otthon és egy hivatali szervnél tett látogatás során, mindezek megjelenése Kárpátalján halmozott. Az is megfigyelhető, hogy az adott nyelven elkezdett beszélgetést a beszélgetőpartner egy nyelvváltása követi, mivel azon nyelven (ami számára az első) valószínűleg jobban meg tudja értetni magát. A szolidaritást is kifejezhetjük kódváltással abban az esetben, ha egy többségi nyelvről a kisebbségi nyelvre váltunk az adott közösségben, azonban ennek lehet a vége kirekesztés is azokkal szemben, akik nem értik az adott kisebbségi nyelvet. A nyelvváltáskor az éppen velünk kommunikáló személlyel való kapcsolatunkat is kifejezhetjük (Csernicskó 2003, Csernicskó szerk. 2010).

A *kódváltás* különböző típusai ismeretesek. *Kontextuális* kódváltásról akkor beszélünk, amikor az adott nyelvvél kapcsolatos lexikális tudás hiányos, azaz a személy az

adott másodnyelvet nem mélyrehatóan ismeri, ezért az anyanyelvén való kommunikáció során másodnyelvi szavakat alkalmaz. *Metaforikus* kódváltás kifejezi az adott nyelvhez, illetve a beszélőihez való hozzáállást, viszonyt. Az attitűd mögött lehet szolidaritás vagy épp kizárás, nyelvi ellenállás, bizalmasság vagy bizalmatlanság, emocionális nyomaték megjelenítése, de lehet a nyelvi játék módszere is. A *szituatív* kódváltás, ahogy a nevében is benne van, az adott szituációtól függ, tehát ide tartozik minden olyan beszédhelyzet, amely nem a nyelv körülményeitől függ (a beszélgetőtárs cseréje, egy nyelvűek jelenléte). A kárpátaljai magyarságra az *idézés* típusú kódváltás legjellemzőbb, amikor egy korábban elhangzott párbeszédet a kommunikáló személy felidéz, ezáltal hitelesíti mondanivalóját (Gazdag 2020). A kódváltást kiváltó kommunikációs indíték szerint az alábbi *kódváltás-típusokat* különböztetjük el:

- *státuszemelés* – amely a kommunikáló szerepének megváltozását takarja és tudásának, műveltségének fitogtatását taglalja
- *szolidaritás* – az adott közösség azonosságtudatát fejezi ki
- *az üzenet perszonalitása* – a kommunikálók megjelenésének kifejezésre juttatása
- *bizalmasság* – felháborodás, harag, indulat kifejezése
- *kizárás* – egy vagy több személy kirekesztése a beszélgetésből
- *megszólítás* – egy személy megszólítása és azonosítása egy több emberből álló körből
- *személyes/objektív álláspont kinyilvánítása* – a beszélő véleményét fejt ki, valamint megkülönbözteti azt egy általános véleménytől amennyiben szükségét látja
- *kitöltés* – lexikai forma, beszédjegy vagy mondat kitöltése
- *kiváltás/kötés* – a korábban használt nyelv továbbvitele
- *idézés* – egy személy korábban elhangzott beszédéből vett idézés, felelevenítés
- *közbevetés* – az információt közlő személy kilép az elbeszélő szerepből, hogy más észrevételt közöljön
- *az üzenet minősítése* – kifejtése, nyomatékosítása az egyik nyelven elhangzottaknak
- *ismétlés* – az egyik nyelven elhangzott tartalom megismétlése a másik nyelven

- *fordítás* – az egyik kódon elhangzott mondanivaló lefordítása azok számára, akik nem értik az elhangzott kódon (Márku 2013).

A **kódkeverés** (nyelvkeverés) eltér a kódváltástól, nem összecserélendő a kettő. A kódkeverés ugyanis az a kétnyelvűségi beszédstratégia, amikor a beszédet folytató annyira ismeri az általa használt két nyelvet, hogy annak kombinációjában jelentéstani és mondattani egység is megfigyelhető, de az egyes kódok hangtanilag megőrzik jellegzetességüket (Márku 2013, Borbély 2014). „*A nyelvészek és egyéb szakemberek egyöntetű véleménye, hogy a kétnyelvű egyén nyelvkeverése/váltása szisztematikus, de komplex nyelvi viselkedés*” (Ritchie-Bhatia 2004: 351). A nyelvkeverés tehát egy természetes viselkedés a kétnyelvűek körében, sőt a kutatások azt bizonyítják, hogy a kódkeverő kétnyelvűek mindkét nyelvet nagyon jól ismerik és beszélik. A kódváltás abban különbözik a kódkeveréstől, hogy a beszéd során nem tudjuk eldönteni, hogy melyik az aktuális bázisnyelv (Márku 2013).

A nyelvek keverésének különböző indítékai lehetnek. Négy típust különböztetünk meg: 1) *résztevők*; 2) *szituációs faktorok*; 3) *pszicho-szociológiai faktorok*; 4) *nyelvi/pragmatikai tényezők* (Borbély 2014). A kódkeverés nem a véletlen műve, hanem tudatos, amely által egy új különálló és önálló nyelvről beszélhetünk, amely rendelkezik szabályrendszerrel. A kódkeverésnél a párbeszédet folytatók közeli kompetenciával bírnak a nyelvek iránt, s egyfajta egyensúlyként szolgál számukra a nyelvkeverés, különösen a kétnyelvűek vagy a kettős félnyelvűek esetében (Márku 2013). Az egynyelvűek gyakran lenéznek és kritikusak a kódkeverőkkel szemben, pedig ők valójában így fejezik ki szolidaritásukat és ismerősségüket (Csernicskó szerk. 2010). Az etnikai vegyes családok a mindennapi beszélgetésük során két nyelvet használnak, melyek között megfigyelhető a munkamegosztás. A szülők nyelvismeretétől és nyelvhasználatától függ, hogy a gyerekek milyen aktívan alkalmazzák a kódkeverést beszédjük során (Márku–Hires-László szerk. 2015).

2.3. A szókölcsönzésről

2.3.1. A szókölcsönzés fogalma és típusai

A kétnyelvűség táptalaja a **szókölcsönzésnek**. A szókölcsönzés „*az a folyamat, amelynek során a kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben, és ezek a kölcsönszók az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak*” (Trudgill 1997:41). A szókölcsönzés a kölcsönzések közül az egyik leggyakoribb és legismertebb (Csernicskó szerk. 2003). A kölcsönszavakat az alábbi típusokba sorolhatjuk:

1. *Direkt (közvetlen) kölcsönzés*: amikor egy másik nyelvből vett szó eredeti hangalakjában kerül átvételre az átadó nyelvből (pl.: *dovidka* – igazolás).
2. *Hangalakkölcsönzés*: amikor az átvevő nyelv eleme a másik nyelvben való használat során módosul. Itt olyan szavakról beszélünk, amelyek mindkét nyelvben megvannak, csak eltérő hangalakkal, s általában görög v. latin (esetleg német/francia) alakra vezethetők vissza. (pl.: *peŕepam* – referátum).
3. *Hibrid kölcsönzés*: olyan komplex szó, amely egyik tagja közvetlen kölcsönszó a másik része pedig az első nyelvből származik (pl.: *főszesztra* „*сечма*” – főnövér).
4. *Jelentéskölcsönzés*: amikor az adott szó jelentése a másik nyelv hatására új jelentéssel bővül (pl.: *csenget* 'дзвонити' – telefonál).
5. *Tükörszavak*: azok a szavak vagy kifejezések, amelyek szó szerinti (tükörfordítás) fordítás nyomán jöttek létre (pl.: *átfordít* 'перекласти' – lefordít) (Cserniczkó szerk. 2010, Kiss 2021).

A kölcsönszavak használata a bilingvis közösségekben sok esetben megszokás. A mindennapokban elkerülhetetlen, hogy ezeket a szavakat alkalmazzák munkában, üzletben stb. Legtöbb esetben, aki kommunikál, tudja az adott kölcsönszó magyar nyelvű megfelelőjét, azonban mivel nem aktívan használja azt az adott szót, így az a passzív szókinés részévé válik (Cserniczkó 1995, Gazdag 2018). A kölcsönszavak a szóhasználatba való bekerülésének több oka lehet, Benő Attila modellje szerint:

- *Kulturális kölcsönzési modell*, amelynek lényege, hogy az átadó nyelv szava annyira sajátos, hogy annak megfelelője nem fellelhető a kölcsönző nyelvben (pl. kultúrszavak).

- *Presztízskölcsönzési modell*, amelynél az átadó nyelv követendő példa az átvevő nyelv számára.

- *Hangalaki expresszivitás*, kölcsönvett szó hangalakilag különlegesebb.

- *A jelölés és kifejezés módjából származó expresszivitás*, ahol a kölcsönzött szó képzőbb, kifejezőbb jelentésbelileg is jobb.

- *A negatív tulajdonságokat jelölő jelentésmezők vonzásakor* a negatív jelzők gyakoriságának megléte az átvevő nyelvben.

- *Nyelvi jelentéskategorizáció*, az adott nyelv egy szavában megtalálható az, amit a másik nyelvben körülírni magyarázni szükséges, mert nincs adott szó rá.

- *Nyelvi tabu és hangalaki jelöltség*: a rendszeresen használt emocionális megnyilvánulások, amelyek valamilyen erős indulatot fejeznek ki (káromkodás, átok).

– *Kisebbségi kétnyelvűség és nyelvi feltételek*, amikor lexikai kölcsönzés során az átvett szót alkalmazza az egyén az anyanyelvében.

– *Vizualitás*, a kisebbségi nyelvek esetében az államnyelvi elemek megléte a hivatalokon, üzletben, dokumentumokon.

– *Nyelvhasználati gazdaságosságra törekvés*, amikor a kölcsönvett szó egyszerűbb, rövidebb, könnyebben kimondható a kölcsönző nyelvétől (Benő 2004, 2008).

A nyelvtan alapján a szókölcönzés *belső* és *külső* lehet. Belsőről akkor van szó, amikor egy adott társadalmi réteg vagy nyelvjárás között jön létre. Külső az, amikor az egyének sajátos nyelvváltozata más nyelvhez vonatkozik (kétnyelvűség esetében). (Kontra 1981, Csernicskó szerk. 2010, Kiss 2021, Gazdag 2021).

A kontaktushatások meglétét mi sem bizonyítja jobban, mint az ukrán–magyar nyelvi és néprajzi kapcsolatok megléte. A kétnyelvű személy azonosságtudatát különböző csoportokra oszthatjuk. A *bikulturális*, amely magyar–ukrán identitást takar. *Monokulturális*, ahol csak egy, például a kisebbségi hovatartozás kerül kifejezésre. *Akkulturációs*, amelynél a többség azonosságtudata felül kerekedik a saját identitáson. *Dekulturációs*, amely esetében mindig az adott szituációtól függ, hogy melyik azonosságtudat lesz erősebb (Csernicskó 2013).

A kontaktushatások nem csak beszédünket, cselekedetünket határozzák meg, hanem az identitásunkat is nagyban befolyásolják. Az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok megléte a kárpátaljai magyar közösséget a következők szerint befolyásolhatja: fokozottan megjelennek a kölcsönszavak használata a beszéd során, hajlamossá tesz a kódváltásra és mindemellett az azonosságtudat különböző aspektusai is felfedezhetőek.

2.3.2. Kölcsönelemek

A világon lévő összes nyelvben fellelhetőek más nyelvből vett elemek. A legtöbb kölcsönelem főnév, ige vagy melléknév (Kótyuk 1991, Lizanec 1992, 1996). A szókölcönzés egyik legmeghatározóbb indítéka, hogy a másodnyelvi szó elsőnyelvbeli jelentése között stilisztikai és hangulati téren eltérés mutatkozik. Például az orosz *obsi* szó magyarul kollégium, azonban az nem fedi le az *obsi* mögött értendő teljes tartalmat (Csernicskó szerk. 2003). Indítékként sorolható még a *környezet miatti kölcsönzés*, amikor az adott szót már kölcsönelemként sajátították el, és így hamarabb eszükbe jut a kapott nyelv szava az anyanyelvtől. A nyelvhiány miatt is rákényszerülhet az adott személy a szókölcönzésre, amely *hiánypótló kölcsönzéseként* ismeretes, ilyen esetben a szókölcönzés egyfajta kommunikációs igényt elégít ki (Márku 2013).

A más nyelvekből átvett szavak lehetnek jövevényszavak és idegen nyelvi elemek is. A jövevényszavak olyan teljesen beépült, régi átvételek, amelyek idegen nyelvi voltát a beszélők a kommunikáció során már nem érzékelik. A jövevényszó hangalaki, morfológiai és jelentéstani változásokon megy keresztül a beépülés során. Ezek a szavak lexikai hiányt töltenek be, mivel új jelentésbeli kategóriát hoznak létre (Gazdag 2021). Az *idegen szavak* a még nem teljesen beépült szavak, amelyeknek idegen voltát érzékelik a beszélők (Csernicskó szerk. 2003). Az idegen szavak csoportosításuk alapján lehetnek *nemzetközi szavak* vagy *xenizmusok*. A nemzetközi szavak valamennyi nyelvben megtalálható azonos lexémák, amelyek a modernizáció által alakultak ki és a tudományos-technikai fejlődéssel hozhatók összefüggésbe. A xenizmusok az adott etnikumra jellemző nemzeti és kulturális sajátosságokat foglalják magukba, ilyenek például: a néprajzi fogalmak, intézmények, foglalkozásnevek, pénznemek stb. (Gazdag 2021).

A kölcsönszavak az új élethelyzet következtében az ukrán–magyar kontaktushatások eredményeként egy új nyelvi szükséglet részét képezték, s a legfontosabb cél a nyelv működőképességének megőrzése volt az etnikumok békés együttélése végett (Lanstyák 2008).

2.4. Szláv elemek a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban

A határon túli magyar közösségek számos olyan kölcsönelemet építettek be nyelvükbe az évek során, melyek az anyaországi lakosok számára érthetetlenek. A kárpátaljai magyar közösség és a szláv nyelvek folyamatos kontaktushatásai következtében számtalan olyan kölcsönelem vált a mindennapi beszédünk részévé, amely másodnyelvi volta mára már talán fel sem tűnik. Legtöbb kölcsönvett elem az orosz és az ukrán, ruszin nyelvhez köthető (Beregszászi 2012). A kölcsönszavakkal együtt számos más változás is fellépett a kárpátaljai magyar emberek életében. Az egyik ilyen nagyon szembetűnő a nevek megváltozása, mivel az keleti szláv nyelveknél a vezetéknevet és a keresztnévet követően az apai név is feltüntetésre kerül (Például: Popovics László Lászlóé). A háromelemű névfajta alkalmazása a kárpátaljai magyaroknak, a Szovjetunióhoz való csatlakozás követően kezdődött (Csernicskó szerk. 2003, Beregszászi–Csernicskó 2004).

A szláv kölcsönszavak jelentésbeli különbségeket is eredményeztek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban. Ilyen például a *deficit* szó, melynek kárpátaljai vonatkozásába vett értelmezése a *hiánycikk*, nem csak valaminek a hiányát fejezi ki, ahogy azt az anyaországi értelmezés sugallja. Egy másik ellenpélda a keleti szláv nyelvekben (orosz, ukrán) használt fagylalt (*мороженое, морозиво*) ezeknek következtében a kárpátaljai

magyarok nem tesznek különbséget a fagyi/fagylalt és jégkrém között. Vegyük példaként továbbá a *tanítót* vagy *tanárt*, amelynek Magyarországon az 1–4. osztályban oktató pedagógus a megfelelője, míg Kárpátalján a felső tagozat oktatójára is gondolunk a megnevezés alatt. A *dolgozik* szó kárpátaljai értelme a gépekre vonatkozóan kibővült, míg a magyarban a működik szó fejezi ezt a jelentéstartalmat. Pl.: Dolgozik a lift (Kárpátalján) - Működik a lift (Magyarországon) (Csernicskó szerk. 2003).

A tükörfordítások révén számos olyan kifejezés alakult ki, amely csak a kárpátaljai nyelvjárássokra jellemző. Ilyen például a „*kiírják a kórházból*” (vipiszaty) kifejezés, ahol a sztenderd értelmezés szerint elbocsátják vagy hazaengedik (Kótyuk 1995). A szláv kölcsönszavak tematika szerinti osztályozása sem elhanyagolható. A következő tematikai csoportokra (fogalomkörökre) hívnám fel a figyelmet:

- étkezés: *sáslik* 'rablólús', *pelmenyi* 'húsos derelye', *grecka* 'hajdinakása'
- háztartás: *bánka* 'befőttes üveg'
- ház, lakás: *fundament* 'fundamentum'
- ruházkodás: *májka* 'atlétrikó'
- közlekedés: *szvetafor* 'jelzőlámpa', *pavarat* 'indeksz (irányjelző)'
- kereskedelem: *unyivermág* 'áruház'
- egészségügy: *medszesztra* 'ápoló', *ápteczka* 'elsősegély csomag'
- hivatali élet: *dekret* 'gyermekgondozási segély', *dovidka* 'igazolás', *passzport* 'személyi igazolvány'

A kölcsönszavak leggyakrabban a helyi magyar közösségek kommunikációjában az ukrán és az orosz nyelvből átvett elemek (Csernicskó szerk. 2010).

2.5. Az államnyelvi kölcsönszavak megítélése Kárpátalján

A *nyelvi attitűd* egy adott nyelvről, vagy nyelvváltozatról kialakult véleményt jelöli és az adott személy ezen nyelvhez való viszonyát, hozzáállást fejezi ki (Göncz 1999). Trudgill így fogalmazza ezt meg: „*Az embereknek a különböző nyelvekhez, dialektusokhoz, kiejtésváltozásokhoz és azok beszélőihez való viszonyulása*” (Trudgill 1997: 58).

A *nyelvi tudat* annak az ismerete, amelyet a beszélők nyelvekkel, illetve az anyanyelvükkel kapcsolatban birtokolnak. Három aspektusát különböztetjük meg. Első a *nyelvi kompetencia*, amely a beszélő által használt anyanyelv rendszerének és felépítésének ismerete. Tehát, hogy az egyén mennyire ismeri az adott nyelv nyelvtani rendszerét és szókincsét. A második összetevő a *kommunikációs kompetencia*, amely a nyelvnek, a nyelvhasználatnak a struktúrájáról és típusáról való tudat és az arról való vélekedés, vagyis

az a tudás, amely révén a beszélő képes a nyelvi ismereteit a kommunikációs szituációnak megfelelő (adekvát) módon felhasználni. A harmadik az úgynevezett *metanyelvi kompetencia*, amelyet nagyon sok tényező befolyásol, akár az adott nyelvhez való érzelmi kötődés vagy hangulat, amelyet a személy az adott nyelvet beszélők csoportjával kapcsolatban érez. Ide tartoznak a sztereotípiák a nyelvhasználatról, a nyelvről, amikor az egyén megítéli, hogy az adott nyelvhasználatban mit tart helyesnek és mit nem. Ez nagyban befolyásolja a nyelvi attitűd alakulását (Domonkosi 2007, Dudics–Gazdag 2020).

Hadd essen szó a *nyelvjárási tudatról* is, amely a nyelvi tudat egyik aspektusa. A nyelvi tudat bizonyos szempontból egyenlő a nyelvjárási tudattal, ez különösen az írott köznyelv kialakulását megelőzően volt igaznak tekinthető. A nyelvjárási tudat a nyelvi tudat egyik alkotórésze, azonban a nyelvi tudatnak – amely minden embernek van – nincs nyelvjárási része azon beszélők körében, akiknek nincs nyelvjárási tudatuk (Kiss 2003, Dudics–Gazdag 2020).

A nyelvi attitűd tehát nem más, mint a beszélőnek a nyelvjáráshoz és köznyelvhez való viszonyulása. Korábban már szó esett arról, hogy a nyelvjárás a társadalomban egyfajta megbélyegzésben részesül. Az európai országok zömében megfigyelhető, hogy azok a csoportok vagy egyének, akik valamilyen nyelvjárást használnak, kizáróttá válnak és megkülönböztetik, sőt sok esetben diszkriminálják is őket. Ebből kifolyólag a legtöbb ember igyekszik a nyelvjárási beszédét felváltani a köznyelvre (Kiss 2003). Az előítéletek miatt is kialakuló nézet már nem csak a nyelvhasználatot, hanem magának az egyénnek a megítélését is maga után vonja, a hovatartozásáról megfogalmazott véleményalkotást, illetve az emiatt kialakult megkülönböztetést és akár a kirekesztettséget is hordozhatja (Kiss 1995, Mattheier–Montágh 2012). Ezek által a nyelvjárás és annak használata értékelhető negatívnak, helytelennek, réginek, csúnyának, károsnak, de akár szépnek és hasznosnak is (Domonkosi 2007).

A fent taglaltak alapján már szinte magától értetődő, hogy a nyelvi attitűdnek is vannak típusai és ezeknek időszakos eloszlása is megfigyelhető. Ezekről esik néhány szó az alábbiakban:

- A 20. század elejéig a *semleges-távolságtartó* attitűd volt jellemző. A nyelvjárásban beszélők érzékelték a különbséget a saját beszélt nyelvük és köznyelv között, azonban közömbösen viszonyultak ehhez. A köznyelv számukra a városhoz és tanult emberekhez volt köthető.
- A 20. század elejétől a század közepéig az *ellenszenvező-védekező* attitűdtípus volt jelen. Ez az időszak a két világháború közötti időre esik. A nyelvjárási beszéd

szembe kerül a köznyelvvél, mivel a falusi népek hátrányt szenvedtek a beszédük és helyzetük miatt. A nagy modernizációs nyomás azt váltotta ki belőlük, hogy védekezzenek és az általuk nem használt nyelvváltozatnak ellenszegülők legyenek.

- A 20. század ötvenes–nyolcvanas éveiben a *szégyenlő-önfeladó* típus volt érvényben. A további politikai és társadalmi történések nyomására egyre jobban elterjedt az anyanyelv szégyellése, olyannyira, hogy idegenek körében nem alkalmazták és titkolták is, hogy használják a nyelvjárást.
- A 20. század kilencvenes éveitől a *kiegyensúlyozó-funkcióelkülönítő* attitűdtípus tört fel. A mai, amúgy nyelvjárást használó emberek kettősnyelvűek, mert egyaránt ott van a saját nyelv(változat) megléte, illetve a köznyelv eltérő szintű ismerete. Az egyén minden adott helyzetben megválasztja és megítéli, hogy melyiket használja (Kiss 2003, Dudics–Gazdag 2020).

A kárpátaljai magyar közösség, ahogy azt már számtalanszor bizonyította, erős és kitartó a nyelv megtartása szempontjából. A magyar nyelv megtartása és továbbadásának akarata megtalálható a magyar közösségek mindegyikében. Ennek eredményeként a kárpátaljai magyar közösségeknek kétnyelvűséghez való viszonya szociokulturális tekintetben *additív* (hozzáadó) (Csernicskó szerk. 2003).

A vonatkozó szociológiai felmérésekből az derül ki, hogy a kárpátaljai magyar közösség negatívan viszonyul Ukrajnához és annak államiságához. A kutatások azt is bizonyítják, hogy nem túl pozitív a helyi magyar közösségekben az ukrán nyelv oktatásához való hozzáállás, s ez azt eredményezheti, hogy az államnyelv elsajátításának szándéka csökkenhet ezen lakosok körében (Csernicskó 1998).

2.6. A témával kapcsolatos kutatások áttekintése

A kárpátaljai magyar nyelvjáráások szláv lexikai elmei legelsőre pár nyelvművelő szójegyzék által lettek rögzítve, jó példa erre a Drávai Gizella Nyelvrosta „*Így mondjuk, de mondjuk így*” című tudástára. 100 orosz és ukrán kölcsönszót magyaráz magyar megfelelőjükkel (Drávai 1969).

Rot Sándor és a magyar–ukrán és ukrán–magyar bilingvizmus általi, a két nemzet egymás nyelveire gyakorolt hatását részletekbe menően vizsgálta a nyelvi szintek minden területén (Rot 1967, 1968). Ezzel megegyező írás a Petro Lizanec által kiadott jegyzék a *Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok. A kárpátontúli ukrán nyelvjáráások alapján* c. munkájában (Lizanec 1970).

Csernicskó István–Beregszászi Anikó szerzőpáros által kiadott „...itt mennyit ér a szó?” című kötet *Kárpátaljai szójegyzéke* azokat a javarészt szláv nyelvekből vett, jelentésbővülés által létrejött 'kárpátaljai magyar' megjelöléssel bíró szavakat sorolja fel, amelyek bekerültek a Magyar értelmező kéziszótár 2003-ban kiadott átdolgozott változatában (Beregszászi–Csernicskó 2004).

Gazdag Vilmos 2014-ben végzett online kérdőíves módszerrel végzett kutatása a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatát vizsgálta. A kérdőívében a szociológiai és nyelvismereti kérdések mellett kitért a szláv kölcsönszavak használatának gyakoriságára, valamint a képfelismerés és körülírás azonosítására is. A felmérés eredményeként listát készített a felsorolt kölcsönszavakból, valamint megállapította, hogy a kárpátaljai magyar nyelvjárások nagy mértékű másodnyelvi befolyás alatt állnak (Gazdag 2015).

Gazdag Vilmos 2020-ban végzett online felmérést a felsőoktatási intézményekben tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatával kapcsolatban. A kérdőívre 167 hallgatótól érkezett válasz. A szociolingvisztikai, nyelvjárási, kontaktusnyelvészeti kérdések válaszainak eredménye alapján bebizonyította, hogy a diákok nyelvhasználatában aktívan jelen vannak az ukrán, valamint orosz nyelvi elemek (Gazdag 2020).

Márku Anita felmérései alapján az látható, hogy a szókölcönszéshez való viszony a kárpátaljai magyarok körében nagyrészt közömbös/semleges, mert ez a megszokott, ezért nem zavaró. A válaszadók másik része helytelennek tartja a kölcsönelemek használatát a magyar nyelvben, mivel véleményük szerint megcsúfítja azt. A kutatásban résztvevők egy része azonban azt jelölte, hogy mindannyian használnak kölcsönszavakat magyar beszédjük során, ha helyeslik azokat, ha nem (Márku 2013).

Iskola 2000 néven ismert hatékonyságvizsgálat során a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskolán működő LIMES Társadalomkutató Intézet 2000 tavaszán 675 magát magyarnak valló érettségi előtt álló diákot kérdezett meg. A felmérés koordinátora Csernicskó István. Beregszászi Anikó és Dudics Lakatos Katalin a Huszonkettő c. könyvében azt taglalja, hogy a kutatás eredményei alapján mely szemlélet bizonyult hasznosnak és alkalmazhatónak az additív és a szubtraktív anyanyelvoktatás során. Az 1990-es évek második felében már érezhetővé vált, hogy a szubtraktív nyelvoktatás a kárpátaljai magyar iskolákban nem ért el sikereket. Az érettségiző diákok nem csak a kitűnő standard nyelvet beszélték. Az eredmények alapján az addig használt magyar anyanyelvoktatási politika, a szubtraktív szemlélet nem bizonyult hasznosnak (Beregszászi–Dudics Lakatos 2023).

III. A GYŰJTÉS KÖRÜLMÉNYEIRŐL

3.1. A kutatásról

Kutatásom során kérdőíves módszert választottam. A Tiszapéterfalvi Kistérség lakosai körében nemtől és kortól függetlenül felmértem a válaszadók szociológiai adatait, majd két részben vizsgáltam a nyelvtudást, nyelvhasználatot, azt követően pedig az államnyelvi kölcsönszavak ismeretét és előfordulási gyakoriságát a mindennapi beszéd során. Kíváncsi voltam továbbá az államnyelvi kölcsönszavak megítélésére a fent említett lakosok körében, valamint feltártam a válaszadók mentális, lelki vonzatát a kölcsönszavak alkalmazásával kapcsolatban a mindennapi beszéd során. A kutatásomat 2024. január és február folyamán végeztem. A kutatásban az adatközlők önként és anonim módon vettek részt.

3.2. A kérdőívről

A kérdőív online Google Űrlap segítségével került lekérdezésre, amely kitöltése 15–20 percet vett igénybe. A kérdőívet online privát üzenetekben küldtem szét. A felmérés zárt és nyitott kérdéseket egyaránt tartalmazott, és összesen 24 kérdésből állt, amelyből hét a *szociológiai változó*kra a nemre, lakhelyre, életkorra, anyanyelvre, nemzetiségre, iskolai végzettségre és a foglalkozásra kérdez rá. 17 kérdés pedig a *nyelvtudást, nyelvhasználatot, kölcsönszavak ismeretét* és azok *megítélését* vizsgálja. Többek között a nyelvek használatának gyakoriságára is kíváncsi voltam, valamint, hogy a válaszadók anyanyelvükön kívül milyen nyelveken és milyen mértékben beszélnek. Továbbiakban konkrét államnyelvi kölcsönszavak ismeretére kérdezek rá táblázat formájában és feleltválasztós kérdésben, valamint rövid válasz lehetőségében. Az utolsó kérdésben képek alapján arra voltam kíváncsi, hogy a válaszadóknak mely szó jut legelőször eszükbe a megadott tárgyról, ételről, ruházatról stb. Itt azt vizsgáltam, hogy az államnyelvből vett kölcsönszót vagy standard nyelvből vett lexikai elemet írják be a lekérdezettek. Kérdőívemre 140 főtől érkezett válasz, ezek közül minden megkérdezett helyesen töltötte ki az adatlapot, így 140 Tiszapéterfalvi kistérségben lévő lakos válaszát tudtam értékelni és felhasználni kutatásom során.

3.3. A kutatópont(ok) bemutatása

1. ábra: *Tiszapéterfalvi Kistérség*

Tiszapéterfalvi Kistérség 16 községből áll. Ezek a következők: *Akli, Aklihegy, Újakli, Batár, Forgolány, Tiszapéterfalva, Tiszabökény, Fertősalmás, Nagypalád, Nevetlenfalva, Szőlősgyula, Tiszahetény, Hömlóc, Csepe, Csomafalva, Feketeardó*. Ezen települések központja maga Tiszapéterfalva, ahonnan kapta a kistérség a nevét.¹ A Tiszapéterfalvi Kistérség polgármestere 2019 óta dr. Oroszi József.

Tiszapéterfalva (ukránul *c. Пуїтерфолво*) korábban a Nagyszőlősi járás részét képezte. Nagyszőlős városától mindössze 27 km-re fekvő település délnyugaton a Tiszafolyó jobb partján húzódik. Területe 9,155 km². Népsűrűsége 0,22 fő/km² (Botlik–Dupka 1993). 2001-es népszámlálási eredmények szerint összesen 2016 lakosa van, amelyből 1937 azaz 96,1% magyar (Molnár József–Molnár D. 2005: 82). Árpád-kori magyar lakta településről az első feljegyzés 1220-ban *Villa Petur* néven jelent meg ezt követően *Peturfalvaként* említik. Tiszapéterfalva társközsége Tivadarfalva, amely évek során egybeépült és végül egyesítve lett a két település. Közigazgatásilag Tivadarfalva már megszűnt, Tiszapéterfalva lett a korábban két magyar település közös neve. Tiszapéterfalvával határos Tiszabökény, Csomafalva, Forgolány és Batár (Dupka 2022).

¹ https://hodinkaintezet.uz.ua/decentralizacio-karpataljan/?fbclid=IwAR2glzEP_zKXAKTYTGLDO5SePffE-ITuwnqWR_i5WhYxJK_YsY3e-z6LKj-8

Akli (ukránul c. *Окли*) más nevén *Öregakli* Tiszapéterfalvától mindössze 10 km-re. Az ukrán–román határ mellett fekvő település Nagyszőlöstől déli irányban 26 km-re található. Határos Nevetlenfalual, Újaklival és Aklihegygel. Területe 1430 km². Népsűrűsége 0,26 fő/km². Neve a magyar *akol* főnév képzős származéka. 1323-ban már megtalálható az első írásos feljegyzés a településről (Botlik–Dupka, 1993). Akkor *Okly*, 1396-ban *Akli*, 1564-ben *Akly*, 1773–1910 ismét *Akli*, 1946-tól *Klinove* (c. *Клинове* vagy c. *Старе Клинове*) nevet kapta, ami azért különös, mert az Akli név maga szláv eredetű, jelentése „körülkerített hely”. A település ma ismét az Akli nevet viseli (Lizanec 1990, Németh 1991). Akli ékessége a XV. században épült temploma (Dupka 2022). Népessége a 2001-es adatok szerint: 366 fő, ebből 350 fő, azaz 95,6% magyar (Molnár József–Molnár D. 2005: 82).

Aklihegy (ukránul c. *Окли Гедь*) Tiszapéterfalvától 14 km-re (Botlik–Dupka, 1993, Dupka 2022). Nagyszőlöstől déli irányban 29 km-re, szorosan az ukrán–román határ mentén a Gyulai hegy oldalában kerül el. Területe 32,350 km². Népsűrűsége 0,02 fő/km². Szomszédos Aklival, Újaklival és Szőlősgyulával. Egykor Aklihoz tartozott, a település hegyi része volt, nevét is innen kapta (Botlik–Dupka 1993). Népessége a 2001-es népszámlálás alapján 611 fő, aminek 97,7%-a, 597 fő magyarnak vallja magát (Németh 1991, Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Újakli (ukránul c. *Нове Клинове*) más néven Aklitanya Tiszapéterfalvától 13 km-re. Nagyszőlöstől 26 km-re, az ukrán–román határtól 4 km-re található. Nevetlenfalual, Aklival, Aklihegygel és Szőlősgyulával szomszédos település. Területe 1627 km². Népsűrűsége 0,19 fő/km². Újakli ruszinokkal betelepített község. Kárpátalján egyedülálló módon ruszin többségből magyar ajkú közösségé formálódott az évek során (Botlik–Dupka 1993: 159). A 2001-es népszámlálás szerint a falu 314 lakost számlál, ezek közül 215 fő, azaz 68,5 % magyar (Németh 1991, Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Batár (ukránul c. *Ботар*, korábban *Братове*) Tiszapéterfalvától 5,7 km-re. Az ukrán–román határtól mindössze 2,8 km-re fekszik. A Batár-patak partján elhelyezkedő település nevét a mellette lévő patakról kapta, amely török eredetű. Első írásos feljegyzések 1216-ból maradtak fent (Botlik–Dupka 1993: 144, Dupka 2022). Nagyszőlöstől déli irányban 27 km-re található. Határos Nevetlenfalual, Forgolánnyal és Tiszapéterfalvával. Területe 2802 km². Népsűrűsége 0,33 fő/km². A 2001-es népszámlálás szerint a településnek 924 lakosa van s ebből 882 fő magyar, azaz 95,5% (Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Forgolány (ukránul c. *Форголань*) Tiszapéterfalvától 3 km-re. Nagyszőlöstől 24 km-re, az ukrán–román határtól 7,4 km-re, valamint a tiszaujlaki ukrán–magyar

határátkelőhelytől 14 km-re található. Első feljegyzések alapján a település neve 1320-ból származtatható *Folocram* német eredetű személynévből ered (Botlik–Dupka 1993:152). Szomszédságában Batár, Csomafalva, Tiszapéterfalva áll. Területe 3841 km². Népsűrűsége 0,23 fő/km². A 2001-es népszámlálás adatai alapján 890 lakosa közül 861 fő, azaz 96,7%-a magyar (Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Tiszabökény (ukránul с. *Тисобикень*, korábban *Бобове*) Tiszaújlak és Tiszapéterfalva között terül el, az utóbbtól 4 km-re. Nagyszőlőstől 22 km-re a Tisza jobb oldalán húzódik, tiszaujlaki ukrán-magyar határátkelőhelytől 6 km-re található. Első írásos feljegyzések 1230 *Buken* magyar nyelvből eredő néven említett, Tiszahát legrégebbi települése (Botlik–Dupka 1993: 170–172, Dupka 2022). Tiszabökény társközsége Farkasfalva, amely bár közigazgatásilag mint önálló település megszűnt és egyesítve lett Bökénnyel, azonban a terület lakosai mai napig farkasfalviaknak tartják magukat. Tiszafarkasfalva mára teljesen egybenőt Tiszabökénnyel és Tiszapéterfalvával (Botlik–Dupka 1993: 172–173). Területe 9095 km². Népsűrűsége 0,24 fő/km². A 2001-es népszámlálás szerint 2216 lakosa van, amelyből 2144 fő (96,8%) magyar (Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Fertősalmás (ukránul с. *Фертешолмаш*) Tiszapéterfalvától 14 km-re a Túr jobb partján húzódik (Dupka 2022). A magyar–román–ukrán hármashatárban lévő község Nagyszőlőstől 37 km-re található. 1319-ben először *Almas* néven fellelhető, amely a vadalmafákkal benőtt helyre utal (Botlik–Dupka 1993: 151). Területe 6,986 km². Népsűrűsége 0,15 fő/km². A 2001-es népszámlálás adatai alapján 1070 főt számlál a terület teljes lakosságának, ebből 989 fő magyar, azaz 92,4% (Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Nagypalád (ukránul с. *Велика Паладь*) Tiszapéterfalvától 8 km-re szintén a Túr jobb partján fekszik (Dupka 2022). A magyar–román–ukrán hármashatárban lévő település Nagyszőlőstől 35 km-re húzódik, Fertősalmás és Tiszapéterfalva között terül el. 1332-ben már szerepel a köziratokban Palád néven. Palád a Pál személynév képzővel ellátott szószedete (Botlik–Dupka 1993: 157). Területe 10,915 km². Népsűrűsége 0,17 fő/km². A 2001-es népszámlálás adatai alapján a terület teljes lakossága 1824 fő, ebből 1773 fő, azaz 97,2% magyarnak vallotta magát (Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Nevetlenfalu (ukránul с. *Неветленфолу*), Batár és Akli falvak szomszédságában, Tiszapéterfalvától 8 km-re helyezkedik el. Nagyszőlőstől 30 km-re lévő település, az ukrán–román határ mentén terül el az Avas-hegység nyugati lábánál. Északon a Batár folyó határolja. Határátkelővel rendelkezik, az ukrán–román határátkelőhelyen vasúti, közúti teherforgalom is biztosított (Németh 1991, Botlik–Dupka 1991). A település korábban a

Gyakfalva nevet viselte (1360–1720). Helyi hiedelem szerint egy parasztlány nem merte megmondani, hogy honnan való az arra elhaladó kapitánynak, mert szégyellte a szülőfaluja nevét, ugyanis egy csúnya név került közhasználatba akkoriban a „gyak” (szúr, döf) előtag miatt (Németh 1991, Schematismus Centenarius, 1804–1904). Területe 4,591 km². Népsűrűsége 360 fő/km². Nevetlenfalu népessége a 2001-es népszámlálás alapján 1632 fő, ebből 1401 fő (85,8%) magyar nemzetiségű (Molnár–Molnár D. 2005: 84).

Szőlősgyula (ukránul c. *Дюла*) Tiszapéterfálvától 16 km-re. Nagyszőlőstől körülbelül 20 km-re. Határos Aklihegy, Hömlőc és Újakli településekkel. Az ukrán-román határ mentén húzódik. Híres borvidék. Első nyelvi emlék az 1337-ben *Giula* megnevezés, majd 1396-ban *Gywla*, 1907-től Szőlősgyula. Gyula személynévből kapta a nevét, a Szőlős előtag pedig a terület szőlőtermelésével hozható összefüggésbe (Botlik–Dupka 1993: 169). Területe 4940 km². A 2001-es népszámlálás adatai alapján 1421 lelkes település melyből 1360 fő magyar ez a teljes lakosság 95,7%-át teszi ki (Molnár–Molnár D. 2005: 82).

Tiszahetény (ukránul c. *Гетиня*) Tiszapéterfálvától 9 km-re helyezkedik el. Nagyszőlőstől délre körülbelül 20 km-re található település a Tisza bal partján terül el és Csepével határos. 1241-től szerepel a történelmi iratokban, mint *Heten*. 1944-es népszámlálási adatok alapján a teljes lakossága 707 fő, amelyek nagy része ruszin. Területe 3261 km² (Botlik–Dupka 1993: 145).

Hömlőc (ukránul c. *Холмовець*) Tiszapéterfálvától 14 km-re helyezkedik el. Nagyszőlőstől délkeletre körülbelül 20 km-re található. Szőlősgyulával és Feketeardóval határos. 1773-ban említették először. 1910-es népszámlálási eredmények alapján 314 összlakosságból mindössze 20 volt magyar és 1946-tól teljesen ukrán lakta település, amely Feketeardó községéből vált ki. Területe 3585 km². Népsűrűsége 0,2 fő/km² (Botlik–Dupka 1993, Molnár–Molnár D. 2005).

Csepe (ukránul c. *Чена*) Tiszapéterfálvától 7 km-re található. Nagyszőlőstől délnyugatra 18 km-re Csomafalva, Feketeardó és Tiszahetény között fekszik. Első írásos feljegyzés a településről 1393-ból maradt fenn *Chepe* néven, amely magyar eredetű. Az ukrán-ruszin-magyar település területe 4426 km². Népsűrűsége 0,44 fő/km² (Botlik–Dupka 1993: 145). A 2001-es népszámlálás eredményei alapján 1943 a település teljes létszáma, amelyből 1110 fő vallotta magyarnak magát, ami a teljes lakosság 57,1%-át teszi ki (Molnár–Molnár D. 2005: 83).

Csomafalva (ukránul c. *Замуцівка*) Tiszapéterfálvától 4 km-re található. Nagyszőlőstől délre fekszik 21 km-re, Csepe és Forgolány települések között található. Első említése az iratokban 1323-ban történt *Chanafalva* néven (Szabó 1937), majd 1450-

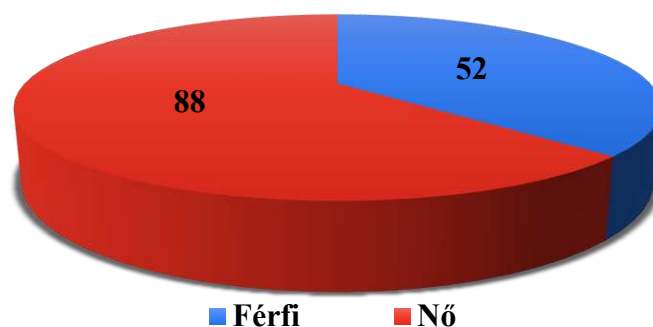
ben már *Chama*, valamint 1808, 1863-ban pedig már *Csoma* néven ismert. Területe 1338 km². Népsűrűsége 0,39 fő/km² (Botlik–Dupka 1993: 145). A 2001-es népszámlálás adatai alapján a teljes lakosság 528 fő, ezekből mindössze 70 fő, azaz 13,3% magyar (Molnár–Molnár D. 2005:83).

Feketeardó (ukránul c. *Чорномучіє*) Tiszapéterfalvától 10 km-re található a Tisza jobb partján. Az ukrán–ruszin–magyar lakta település Nagyszőlőstől délkeletre 13 km-re Csepe és Tizzaszászfalu között található. Első említése 1319-ben *Ordo* amely a királyi erdőóvók települését jelenti, 1471-ben *Fekete Ardó* néven van jelen. A Fekete előtag a falun áthaladó Fekete-vízből jött. 1946-ban ukránul Csornotisziv nevet kapott, ami a Csorno-Tisza, „Fekete-Tisza” magyar változata Feketeardó. Területe 5062 km². Népsűrűsége 0,44 fő/km² (Botlik – Dupka 1993:148). A 2001-es népszámlálás adatai alapján a teljes lakosság 2232 fő, ezekből mindössze 715 fő, azaz 32% vallotta magyarnak magát (Molnár–Molnár D. 2005: 83).

IV. EREDMÉNYEK

4.1. Szociológiai változók

A kérdőív első hét kérdése a szociológiai és demográfiai adatokat vizsgálja. Többek között a nemre, az életkorra, a lakhelyre, anyanyelvre, nemzetiségre és állampolgárságra, valamint legmagasabb iskolai végzettségre, foglalkozásra kérdez rá. A 140 válaszadó nem szerinti megoszlás a következőképpen alakul:

2. ábra: *Nemek szerinti megoszlás (fő)*

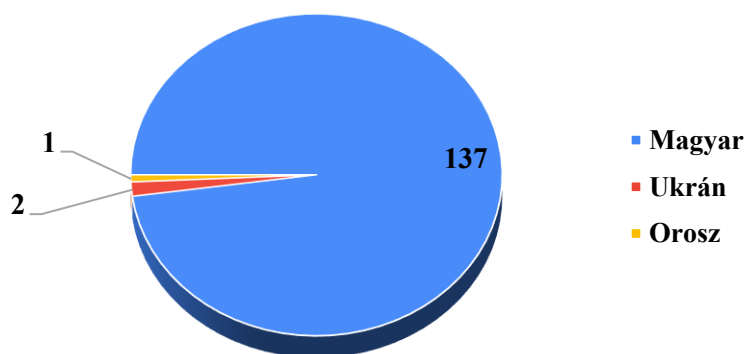
A válaszadók közül 88 fő mondta magát nőnek és 52 fő pedig férfinak, tehát a kitöltők közül 63% nő és mindössze 37% férfi. Életkort tekintve az adatközlők közül a legfiatalabb 15 éves, valamint a legidősebb 60 éves, átlagéletkor 34 év. A kitöltők lakhely szerinti megoszlása a Tiszapéterfalvi kistérségben a következők szerint alakult:

Lakhely	Fő
<i>Akli</i>	10
<i>Aklihegy</i>	7
<i>Újakli</i>	4
<i>Batár</i>	5
<i>Forgolány</i>	4
<i>Tiszapéterfalva</i>	25
<i>Tiszabökény</i>	31
<i>Fertősalmás</i>	8
<i>Nevetlenfalu</i>	16
<i>Szőlősgyula</i>	4
<i>Tizahetény</i>	0
<i>Hömlőc</i>	0
<i>Csepe</i>	4
<i>Csomafalva</i>	0
<i>Feketeadó</i>	7

1. számú táblázat: *Település szerinti megoszlás*

Három kivétellel a vizsgált kistérség valamennyi települése érintett a kutatásban. Ezek a következők: Tiszahetény, Csepe, Csomafalva. A felsorolt három falu lakosainak nagytöbbsége az ukrán nyelvet beszéli, s mivel a kérdőívem csak magyar nyelven került kiküldésre így valószínű ezzel magyarázható, hogy ezekből a falvakból nem érkezett egy válasz sem. Legnagyobb arányban Tiszabökényből (22%), Tiszapéterfalváról (18%) és Nevetlenfaluból (11%) érkeztek válaszok. A kitöltők egészének 7%-a Akli, 6%-a Fertőszalmás, 5%-a Aklihegy, 5%-a Feketeardó, 4%-a Batár, 3%-a Újakli, 3%-a Forgolány, 3%-a Szőlősgyula és 3%-a Csepe települések lakói. A felsorolt települések mindegyike falu.

A válaszadók anyanyelvvel kapcsolatos kérdésben (4. kérdés) három nyelvet jelöltek meg (magyar, ukrán, orosz). A kitöltők 98%-a magyar nyelvet tartja anyanyelvének, 1% az ukránt és 1% az oroszzt ezen kitöltők esetében feltételezhető, hogy az édesanya ukrán/orosz nyelven kommunikált az adatközlővel.

3. ábra: Az anyanyelv megoszlása (fő)

Nemzetiséget tekintve a válaszadók közül 108 fő magyarnak (77%), 31 fő ukránnak (22%) vallotta magát és 1 személy az egyéb opciót jelölte meg.

Iskolai végzettséget tekintve az adatközlők nagy része 64 fő főiskolán/egyetemen végzett (44%), 38 fő általános iskolát (8. vagy 9. osztály befejezése) jelölte (27%), 18 fő középiskolai végzettséggel rendelkezik (13%), 14 fő (10%) felnőttképző szakiskolában végzett (érettségi utáni képzés) és 8 fő (6%) szakközépiskolát jelölt a legmagasabb iskolai végzettségének.

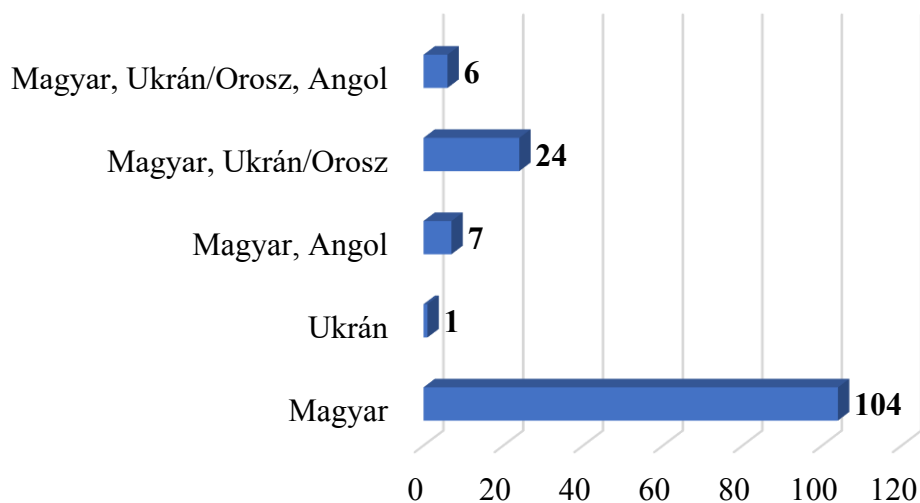
Foglalkozást tekintve a válaszadók nagy része tanuló/hallgató (42 fő). 38 fő tanár/pedagógus, amelybe beletartozik óvodapedagógus, középiskolai oktató, hitoktató, zenetanár, gyógypedagógus és nevelő is. Ezen kívül az alábbi foglalkozásokat adták meg: lelkipásztor, vállalkozó, takarítónő, ápoló, iskolaigazgató helyettes, sofőr, kőműves,

mérnök, szociális- és missziós munkás, szakács, virágáros, titkár, gyógyszerész, pénztáros, polgármester, alpolgármester, varrónő, cukrász, fodrász, kozmetológus, orvos, mezőgazdász, vezető elemző. 2 fő nem adott választ erre a kérdésre.

4.2. Nyelvtudás, nyelvhasználat

A kérdőív második és harmadik részében a nyelvtudást és a nyelvhasználatot, valamint az államnyelvi kölcsönszavak használatának megítélést mértem fel.

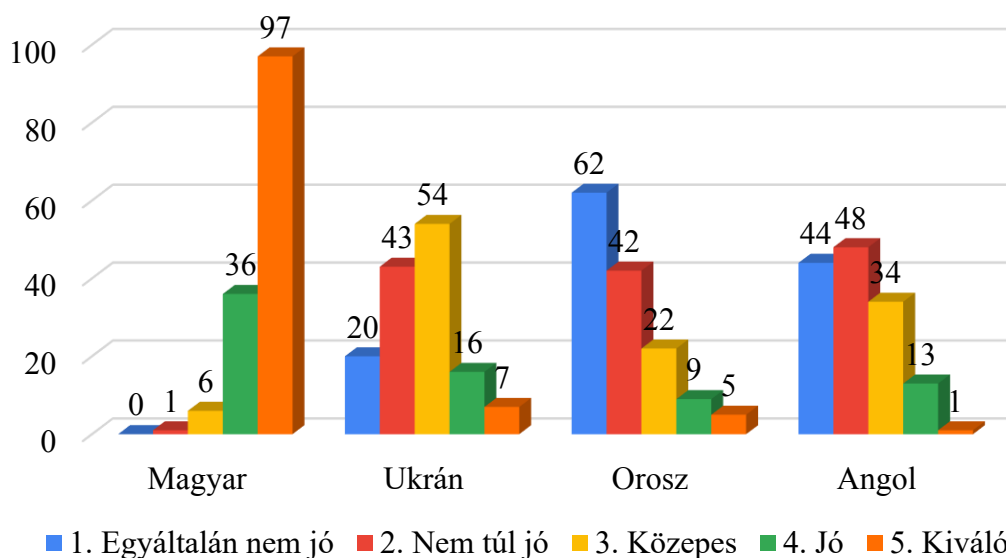
A 8. kérdésben a leggyakrabban használt nyelvre (nyelvekre) kérdeztem rá, valamint arra voltam kíváncsi, hogy milyen gyakran használják a megjelölt nyelveket az adatközlők. A 140 válaszadó közül *104-en* kizárólag magyarul kommunikálnak, *egy* válaszadó pedig csak az ukránt használja. A magyar mellett 7 válaszadó csak angol, 24 fő pedig ukrán/orsz nyelven is szokott kommunikálni. További 4 fő mondta, hogy az ukrán/orsz nyelven felül angol nyelven is kommunikál. Ez alapján egyértelműen kijelenthető az, hogy a megkérdezett adatközlők többsége a magyar nyelvű kommunikációt részesíti előnyben (74,3%), s csak elenyésző arányban vannak azok, akik emellett valamilyen más nyelvet is használnak (összesen 25%).

4. ábra: A kommunikáció nyelve/nyelvei (fő)

A 9. kérdésben a nyelvtudással kapcsolatban a következő kérdést tettem fel: **Hányasra értékeli nyelvtudását 1–5 terjedő skálán?** A magyar, ukrán, orosz, angol nyelvekre voltam kíváncsi. Jelölési lehetőségek a következők voltak: 1. *Egyáltalán nem jó*, 2. *Nem túl jó*, 3. *Közepes*, 4. *Jó*, 5. *Kiváló*. A **magyar** nyelv esetében az adatközlők közül *97-en* (69%) kiválóan és *36 fő* (26%) pedig jól beszéli a nyelvet, valamint *6-an* (4%) közepesen, illetve *1 fő* nem túl jól ismeri a nyelvet megítélésük szerint. Az **ukrán** nyelvnél a

válaszadók közül 7-en (5%) mondták azt, hogy kiválóan és 16-an (11%) jól beszélik a nyelvet, legmagasabb számban 54 fő (39%) azt nyilatkozta, hogy közepesen és 43 fő (31%) nem túl jól, valamint 20 fő (14%) egyáltalán nem jól ismeri az ukrán nyelvet. Az orosz nyelv esetében 5 fő (4%) kiválóan, 9 fő (6%) jól, 22 fő (16%) közepesen, 42 fő (30%) nem túl jól és 62 fő (44%) egyáltalán nem jól beszéli a nyelvet. Az angol nyelvismerettel kapcsolatban az alábbi válaszok érkeztek: 1 fő (1%) kiválóan, 13 fő (9%) jól, 34 fő (24%) közepesen, 48 fő (34%) nem túl jól és 44 fő (31%) egyáltalán nem jól beszéli a nyelvet. Tehát a válaszadók nagy része a magyar nyelvet ismeri a legjobban (133 fő) néhányan közepesen beszélik az ukránt (54 fő), az oroszot a legkevésbé tudják (104 fő) és kevésbé beszélik jól az angolt (92 fő).

5. ábra: Nyelvtudás, nyelvismeret (fő)

A 10. kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy a válaszadók által használt nyelvek melyikét, kivel és milyen közegben használják gyakrabban. A kérdés az alábbi személyekkel kapcsolatosan került feltételre: családtagjaival, barátokkal, szomszédokkal, munkatársakkal/iskolatórsakkal, üzletben az eladóval, hivatalban, orvossal.

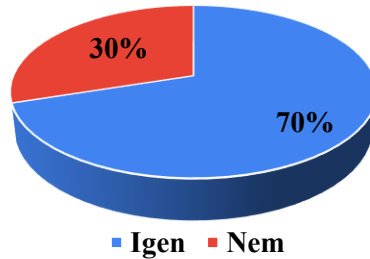
Az adatközlők nagy része a családban (125 fő), a barátokkal (105 fő), a szomszédokkal (129 fő) és a munkatársakkal/iskolatórsakkal (100 fő) a magyar nyelv használatát részesíti előnyben. Mindez azzal magyarázható, hogy családtagjaik magyar nyelven kommunikálnak velük és a községek nagy része magyar ajkú közösség, magyar oktatási intézményben tanulhatnak a diákok és dolgozhatnak a pedagógusok vagy egyéb munkakörben. Az ukrán nyelvet a válaszadók a hivatalban (44 fő) és az orvosnál (28 fő)

használják a leggyakrabban. A válaszadók közül 3 fő a magyaron és ukránon kívül egyéb nyelven kommunikál az orvossal. 1–1 fő családtagjaival, szomszédokkal, üzletben az eladóval, hivatalban szintén az egyéb nyelvet részesíti előnyben. A magyar mellett 12 fő ukrán/ orosz nyelven is beszél a családjával, 29 fő a barátokkal, 7 fő a szomszédokkal, 31 fő munkatársakkal/iskolatársakkal, 53 fő az üzletben az eladóval, 48 fő a hivatalban, 56 fő az orvossal. A magyar melletti egyéb nyelvek használata minden esetben elenyésző (1–2 fő). Mindössze 1–3 fő jelölte azt, hogy a magyar, illetve ukrán/ orosz nyelven kívül egyéb nyelven is kommunikál. Láthatjuk, hogy az adatközlők a magyar nyelvet részesítik előnyben a kommunikációjuk során, azonban vannak, akik az ukrán/ orosz nyelveket is használják, és csekély azoknak a száma, akik a különböző személyekkel való beszédükben ezeken felül egyéb nyelvet is használnak.

A kérdőívemben 11. kérdésében kitértem a médiafogyasztással kapcsolatos nyelvválasztási szokásokra is. Az eredmények alapján az adatközlők nagy része a magyar nyelvet részesíti előnyben az időjárás-jelentéssel kapcsolatban legnagyobb arányban (120 fő), hasonlóan a filmeknél (90 fő), a zenehallgatáskor (43 fő), rádió hallgatásnál (83 fő), valamint a híreknél (82 fő). Néhányan a magyar mellett az ukrán/ orosz nyelven is szoktak filmet nézni (16 fő), zenét hallgatni (13 fő), időjárás-jelentést nézni (7 fő), rádiót hallgatni (37 fő) és a híreket nézni (34 fő). A magyar, ukrán/ orosz nyelv mellett az angol nyelvű zenehallgatás kiemelkedő (36 fő). Összesítve az ukrán nyelvet (24%) és angol nyelvet (10%) elenyésző számban alkalmazzák.

4.3. Államnyelvi kölcsönszavak használata és megítélése

A kérdőívben azt is megkérdeztem, hogy az adatközlők mennyire vannak tudatában annak, ha ukrán vagy orosz kifejezéseket használnak mindennapi magyar beszédjük során (12. kérdés). Az eredmények alapján a kitöltők nagy része (98 fő) tudatában vannak annak, hogy használ a magyar mellett ukrán/ orosz kifejezéseket a magyar beszédében (70%). Mindössze 42 fő (30%) vallotta úgy, hogy ő nem használ ukrán/ orosz szavakat amikor magyarul beszél. Az utóbbiak nagy valószínűség szerint vagy nincsenek tudatában annak, hogy használnak ukrán/ orosz szavakat, vagy nem tudják azokat megkülönböztetni a magyar beszédjük során mivel Kárpátalján így is megértik őket, vagy valóban tudatosan nem használnak ukrán/ orosz kifejezéseket saját döntésük alapján.

6. ábra: Magyar beszéd során használt ukrán/ orosz kifejezések alkalmazásának aránya az adatközlők megítélése alapján

Azok a válaszadók, akik a 12. kérdésben azt jelölték, hogy a magyar beszédükben használnak ukrán/ orosz szavakat, a 13. kérdésben hozhattak erre példákat is.

A következő szláv eredetű kölcsönszavakat írták le a kitöltők:

- amartizátor** (ukr./or. *амортизатор* 'lengéscsillapító'),
- aszabavá szpráva** (ukr. *особова справа* 'személyi lap'),
- avári(j)a, ávária** (ukr. *аварія*; or. *авария* 'baleset, gépkocsibaleset'),
- bábuska** (or. *бабушка* 'nagyamama'),
- bagázs(nyik), bágázsnyik** (ukr./or. *багажник* 'csomagtér, csomagtartó'),
- bák** (ukr./or. *бак* '(üzemanyag) tartály'),
- bamzs, bomzs** (or. *бомж* 'ingyenélő'),
- bánka** (ukr./or. *банка* '(befőttes) üveg, palack'),
- berkassza** (or. *сберегательная касса, сберкасса* 'takarékpénztár'),
- beszetka** (or. *беседка* 'lugas, kerti pavilon; filagória'),
- bezbásenyká** (ukr./or. *безбаиенка* 'vízszivattyú'),
- bint** (ukr./or. *бинт* 'kötés, kötszer, fásli'),
- blját** (ukr. *блять* 'bassza meg'),
- bordácsak** (ukr./or. *бардачок* 'kesztyűtartó [gépkocsiban]'),
- brakk** (ukr./or. *брак* 'selejt'),
- brudnéj** (ukr. *брудний* 'piszkos'),
- buhánka** (ukr./or. *буханка* 'fekete (formában sült) kenyér'),
- bulecska, bulacska, bulocska** (ukr./or. *булочка* 'zsemle, kifli'),
- butyka** (ukr./or. *будка* 'bódé, kalyiba'),
- csájnik** (ukr./or. *чайник* 'teáskanna'),
- csiná** (ukr./or. *чина* 'borsófajta?'),
- csurma** (ukr. *тюрма*; or. *тюрьма* 'börtön, tömlöc'),

da (or. *да* 'igen'), *nyet* (or. *нет* 'nem, nincs'),
davaj (ukr./or. *давай* 'adj, indulj, gyerünk, nosza'),
deputát (ukr./or. *депутат* '(parlamenti)képviselő, küldött'),
dezsurálni (ukr. *дежурити*; or. *дежурить* 'örködni, felvigyázni'),
díszk (ukr./or. *диск* 'korong; [autó] tárcsa'),
dobre (ukr./or. *добре* 'jó, rendben van'),
dokument (ukr./or. *документ* 'okmány; okirat'),
dovidka, davidka (ukr. *довідка* 'igazolás, jelentés, tájékoztatás')
dveri (ukr./or. *двери* 'ajtó'),
felcser (ukr./or. *фельдшер* 'orvossegéd; felcser'),
forszunka (ukr./or. *форсунка* 'szórófej, fúvóka'),
grecska (ukr./or. *гrecька* 'tatárka, hajdinakása'),
gyívcsénka (ukr. *дівчинка* 'lány'),
igyi szjudé (ukr. *іди сюди* 'gyere ide'),
invalid (ukr. *інвалід*; or. *инвалид* 'rokkant; mozgássérült'),
kalidor (koridor) (ukr./or. *коридор* 'folyosó'),
kalonka (ukr./or. *колонка* 'hangfal'),
kalosnyi (ukr. *калоши*; or. *калоши* 'sárcipő'),
karacse (or. *короче* 'röviden'),
kártacska (or. *карточка* 'kis lap, kártyácska, [egészségügyi] személyi lap'),
klub (ukr./or. *клуб* 'a kárpátaljai magyar nyelvben elsősorban kultúrház jelentésben, klub'),
kombinát (ukr. *комбінат*; or. *комбинат* 'szövetkezet, egyesített üzem'),
kopera (ukr./or. *кооператив* 'szövetkezeti bolt, üzlet'),
krán (ukr./or. *кран* 'emelő [daru], toronydaru; csap'),
kröska, kreska (ukr. *кришка*; or. *крышка* 'fedő (az üvegedényen)'),
kvitancia (ukr./or. *квитанція* 'nyugta, elismervény'),
májka (ukr./or. *майка* 'trikó, sportmez'),
marsutka (ukr./or. *маршрутка* 'iránytaxi'),
maséna (ukr./or. *машина* 'gép(kocsi)'),
medszesztra, szesztra (ukr./or. *(медична) сестра* 'nővér'),
milicia/milícia (ebből képzett *milicista* 'rendőr' ukr. *міліція*; or. *милиция* 'rendőrség, egyesített üzem'),
nákládna, nakladna (ukr. *накладна* 'fuvarlevél'),

náráda (ukr./or. *нарада* 'konferencia'),
ocseret (or. *очередь* 'sor, egymásutániség, sorrend'),
ovir (or. *ОВИР = Отдел виз и регистрации иностранцев* 'útlevélosztály'),
pácska (ukr./or. *пачка* 'köteg, csomag'),
padjezd (or. *подъезд* 'bejárat'),
panyimálam (or. *понимать* 'megérteni'),
pápka (ukr./or. *папка* 'mappa, irattartó'),
paszport (ukr./or. *паспорт* 'személyigazolvány'),
pavarat (ukr./or. *поворот* 'indeks, irányjelző'),
pecsarija (ukr./or. *печериця* 'csiperke gomba'),
penál (ukr./or. *пенал* 'tolltartó?'),
perehur (ukr./or. *перекур* 'kávét v. cigiszünet'),
pererva (ukr./or. *перерва* '(iskolai) szünet'),
permennyi, pelmenyi (ukr. *пельмені*; or. *пельмени* 'húsos derelye'),
pizgyec (ukr./or. *пиздец* 'bassza meg; kibaszott'),
plán (ukr./or. *план* 'terv, tervezet'),
podatkova (ukr./or. *податкова* 'adóhivatal'),
podruska (ukr./or. *подружка* 'barátnő'),
poveszka (or. *повестка* 'katonai behívó'),
prapuszk (propuszk) (ukr./or. *пропуск* 'belépési engedély'),
práva kölcsönszót (ukr./or. *права водія – права* 'gépjárművezetői jogosítvány'),
pricep(t) (or. *прицепити* 'rótkocsi'),
remont(ol) (ukr./or. *ремонт* 'javítás, rendbehozatal, szerelés'),
ricská (ukr. *річка* 'folyó'),
risennya (ukr. *рішення* 'határozat'),
rolik (ukr./or. *ролик* 'forgórész, kerekecske'),
rozporjádzsennya (ukr./or. *розпорядження* 'utasítás, rendelet'),
rubilnyik (or. *рубильник* 'kapcsoló'),
sa je (ukr. *що є* 'mi van'),
sájba (ukr./or. *шайба* 'korong, alátét'),
sáski (ukr./or. *шахи* 'dámajáték'),
sláпки (or. *шльонки* 'topán, strandpapucs'),
sorti (ukr./or. *шорт* 'rövidnadrág'),
spricc (ukr./or. *шприц* 'fecskendő'),

szaszészka, szasziszkij (ukr./or. *сосиски* 'virslis, hosszú, vékony kifőzve fogyasztott hústermék, húspép'),
szeszio (ukr. *цесія* 'vizsgaidőszak'),
szír (ukr./or. *сир* 'sajt'),
szirjáda (ukr. *сільська рада* → *сільрада* 'községi tanács'),
szirnyeki (ukr. *сирник* or. *сырник* 'túrós gombóc, túrós tészta'),
szítka (ukr. *сітка*; or. *сетка* 'háló, hálóból készült tasak'),
szkocs, szkoccs, szkaacs, szkaccs (ukr./or. *скотч* 'ragasztó szalag, cellux'),
szoljárka, szojárka (ukr./or. *солярка* 'gázolaj, üzemanyag'),
szpicski, picski (or. *спички* 'gyufa'),
szprávká (or. *справка* 'igazolás, tudakozódás, érdeklődés'),
sztároszta (ukr./or. *староста* 'rég [falusi] bíró, (kistérségi) vezető, felelős, iskolai felvigyázó'),
szusziđka (ukr. *сусідка* 'szomszéd'),
szvetafor (or. *светофор* 'jelző- vagy közlekedési lámpa'),
ták (ukr. *так* 'igen'),
tekpászport (ukr./or. *техпаспорт* 'műszaki igazolvány'),
trácsánká (ukr./or. *мачанка* '(fegyveres) lovaskocsi'),
trojnik (or. *тройник* '(hálózati) hármas elosztó'),
trubocski, trubacski (ukr./or. *трубочки* 'vaníliakrémmel töltött apró kürtőskalács formájú édesség'),
tumbocska (ukr./or. *тумбочка* 'éjjeliszekrény'),
tupaj, tupoj (or. *тупої* 'hülye, tompa'),
tyipá (ukr. *языкярási mina* 'izé'),
unyivermág (ukr./or. *універмаг/універмаг* 'áruház'),
urak (ukr./or. *урок* 'tanóra'),
uzsász (or. *ужас* 'szörnyűség, horror'),
valutsesik, valyutcsik (ukr./or. *валютчик* 'pénzváltó'),
várenyiki (ukr./or. *вареники* 'derelye'),
vípiska (ukr./or. *виписка* 'kiírás, (okmány)kivonat'),
vojemkomát, vojenkomát (or. *военкомат* «*военный комиссариат*» 'hadkiegészítő parancsnokság, sorozási hely'),
vszjo (or. *всє* 'kész'),
zájáva (ukr./or. *заява* 'kérvény, folyamodvány'),

zakaz (ukr.or. *заказ* 'rendelés'),
zálík (ukr. *залік* 'beszámoló'),
záprávká (ukr./or. *заправка* 'üzemanyag töltőállomás; benzinkút, tankoló'),
zderav (or. *здаров?* 'üdvözlés'), nákhuj (ukr./or. *нахуй* 'a faszba'),
zsízsavaz (or. *жижевоз* 'szippantós kocsi'),
zsurnál (ukr./or. *журнал* 'napló, osztálykönyv'),

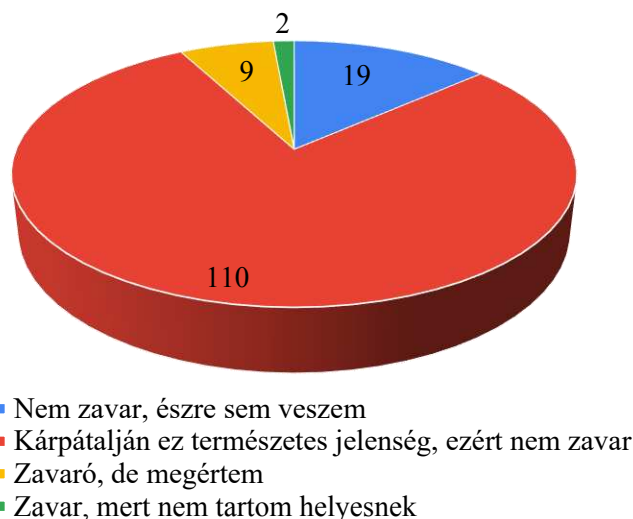
Az adatközlők között voltak, akik ukrán cirill betűkkel írták le azokat a szavakat, amelyeket használnak mindennapi magyar beszédük során. Ezek voltak az alábbiak: добре (jó), можна (lehet, szabad), завтра (holnap), термінал (nemzetközi szó terminál), бордачко (kesztyűtartó [gépkocsiban]), багажника (csomagtartó), рулетка (mérőszalag), булочко, булочки (zsemle, kifli), маршрутко (iránytaxi), машина ('gép (kocsi)), наприклад (például), все (minden, kész), да (igen), молодец (ügyes), тіпа (izé), фонарик (zseblámpa), типу (típus), короче (röviden), ну (nos), бля (fasz), велосипед (kerékpár, bicikli). Néhány adatközlő nem szláv nyelvből vett szavakat is feltüntetett: *balkon* (francia *balcon* 'erkély'), *insztrukcio* (nemzetközi szó 'utasítás, útbaigazítás'), *stadion* (nemzetközi szó 'nagy, szabadtéri sportpálya, amelyet ülések vesznek körbe'). Néhány adatközlő a régi magyar szavakat hitte ukrán, orosz nyelvből vett kölcsönelemnek: pásztor, patika, hokedli, picóka (pityóka), batyu.

A 14. kérdésben a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai körében az államnyelvi kölcsönszavak használatához fűződő attitűdöt vizsgáltam. Kíváncsi voltam arra, hogy mit szólnak a kitöltők ahhoz, ha a velük magyarul kommunikáló személy ukrán/orosz szavakat használ beszédje során. Az adatközlők négy válaszlehetőség közül jelölhették meg azt, amely a legjellemzőbb rájuk, és amely a legközelebb áll a véleményükhöz. A következő válaszlehetőségek voltak adottak: (1) *Nem zavar, észre sem veszem.* (2) *Kárpátalján ez természetes jelenség, ezért nem zavar.* (3) *Zavaró, de megértem.* (4) *Zavar, mert nem tartom helyesnek.* Az adatközlők nagy része 110 fő az általam meg adott második válaszlehetőséget jelölte (79%) azaz, hogy (2) *Kárpátalján ez természetes jelenség, ezért nem zavar.* 19 kitöltőt első válaszlehetőségként azt nyilatkozta, hogy egyáltalán nem zavarja, észre sem veszi, ha valaki kölcsönelemeket használ magyar beszéde során (14%). 9 fő számára zavaró, de megérti (6%) és csupán 2 fő vélekedett úgy, hogy zavarja, mert nem tartja helyesnek (1%).

A 14. kérdés eredményei alapján látható, hogy a válaszadók csekély százalékát zavarja, de megérti, vagy zavarja, mert nem tartja helyesnek az államnyelvi kölcsönszavak alkalmazását a magyar beszéd során. Ezen válaszadók feltételezhetően nem ismerik a

kölcsönszavak pontos jelentését emiatt válik számukra zavaróvá, ha a velük kommunikáló fél beszédét csak félig értik meg (7%).

Összességében elmondhatjuk azt, hogy a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai közül a kérdőívet kitöltőknek pozitív a hozzáállása, az attitűdje a magyar beszéd során használt államnyelvi kölcsönszavakkal kapcsolatban. A válaszadók nagy része Kárpátalján természetesen tartja ezt a jelenséget és egyáltalán nem zavarja, valójában már annyira megszokta, hogy észre sem veszi (93%).

7. ábra: Az államnyelvi kölcsönszavak attitűd vizsgálata (fő)

A kérdőívemben konkrét kölcsönszavak felsorolása által mértem fel az adatközlők nyelvismeretének mértékét, többek között a 15. kérdésben. A felsorolt szavak államnyelvi kölcsönszavak, amelyek standard megfelelőjük ismeretére voltam kíváncsi, úgy, hogy az adott kölcsönelemet magyar megfelelőjéhez kellett párosítani. Az *avária* (ukr./or. *аварія* '(gépkocsi)baleset') szó kapcsán az adatközlők többsége 136 fő jól azonosította a szót, 4 fő pedig tévesen. Volt, aki egészségügyi irányhoz kötötte a szó megfelelőjét (ápolónő, orvossegéd), feltehető, hogy keverték a szó jelentését, azonban valahol tudták, hogy az említett szó esetében az ápolónőre és orvossegédre is szükség lehet. Egy-egy kitöltő vagy tudatlanságból, vagy figyelmetlenségből tévesen jelölte a választ. Összességében a válaszadók 97%-a ismeri az avária kölcsönelemet.

A *felcser* (ukr./or. *фельдшер* 'orvossegéd') kölcsönszó esetében 91 fő (65%) ismeri a standard magyar megfelelőt, azonban elég nagy számban, 49 fő cseréli a jelentését az ápolónő (ukr./or. *медсестра*) szóval. A válaszadók 35%-a, azaz minden téves azonosítás esetében az adatközlők pontos ismeret hiányában felcserélték a két szó magyar

megfelelőjét, s a felcser szó jelentésének helyére a medszesztra kölcsönelem standard nyelvi változatát adták meg.

A **buhálter** (ukr./or. *бухгалтер* 'könyvelő') szóval kapcsolatosan 126 kitöltő helyesen azonosította a kölcsönszót (90%). Mindössze 14 fő azonosította tévesen a szót, ebből 3-an az egészségügyi pályához köthető ápolónót, valamint orvossegédet adták meg, de volt olyan (6 fő), aki a nyugtát adta meg a magyar megfelelőnek, 2 fő a csomagtartót jelölte meg, 1-1 főnek, pedig a balesetre vagy épp a pótkocsira sikeredett a választása. A téves válaszadók száma elenyésző mindössze 10%.

A **bagázs(nyik)** (ukr./or. *багажник* 'csomagtér, csomagtartó') szó kapcsán 135 fő adott megfelelő azonosítást (96%). 5 fő tévesen azonosította a kölcsönszót, ebből 3 fő a könyvelőt, 2-2 fő a csomagtartót vagy az ápolónót adta meg. A válaszadók egy csekély százaléka adott meg téves választ (4%).

A **remont** (ukr./or. *ремонт* 'javítás, rendbehozatal, szerelés') szó esetében a korábbi kölcsönelem válaszhoz hasonlóan 135 fő jól azonosította. Itt szintén 5 kitöltő válasza volt téves, ebből 3 fő az egészségüggyel kapcsolatba hozható orvossegédet, vagy ápolónót adott meg, 1 fő könyvelőt, valamint 1 fő balesetet jelölt. Az adatközlők 4%-a tévesen azonosította szót nagyrésztük azonban ismeri annak magyar szótári alakját (96%).

A **kvitáncia** (ukr./or. *квитанція* 'nyugta, elismervény') szóval kapcsolatban 129 fő jól azonosította a kölcsönelemet. 11 fő téves azonosítása között fellelhető a könyvelő (4 fő), a mappa (3 fő), valamint egy pótkocsi, egy baleset, egy ápolónő és egy javítás válasz is. Az adatközlők nagy része ismeri a szó standard megfelelőjét (92%), elenyésző százalékban tévedtek csak a válaszadók (8%).

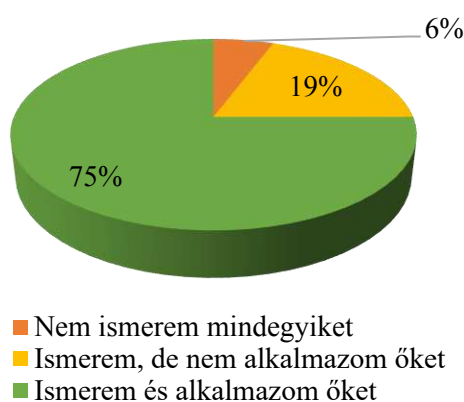
A **páпка** (ukr./or. *папка* 'mappa, irattartó') szó kapcsán a kitöltők nagy része 134 fő a magyar szótári alakot adta meg. 6-an tévesen azonosították az államnyelvi kölcsönszót, ezekből 2 fő ápolónót, 2 fő könyvelőt, 1-1 fő nyugtát és csomagtartót adott meg válaszként. Az adatközlők többsége ismeri a szó magyar megfelelőjét (96%), mindössze 4% tévedett.

A **medszesztra** (ukr./or. *медсестра* 'ápolónő') szó esetében ahogy az a felcser kölcsönelem esetében is megfigyelhető 101 fő jól azonosította és 35 fő felcserélte a két szó magyar nyelvi megfelelőjét. 1 fő nyugta, egy baleset, egy javítás, egy könyvelő válaszokat adott meg tévesen (4 fő). Megfigyelhető, hogy a válaszadók 25%-a keveri a felcser és a medszesztra szó jelentését, azonban nagy részük 72% ismeri a magyar nyelvi megfelelőjét a medszesztra kölcsönszónak.

A **pricep(t)** (or. *прицеп* 'pótkocsi') szó kapcsán 134 adatközlő adott megfelelő választ, azaz jól azonosította szót. 6 fő téves megfelelőt jelölt, ezek közül 2 fő könyvelőt, 2

fő orvossegédet, 2 *fő* ápolónőt adott meg. A válaszadók nagy része ismeri a szó magyar megfelelőjét (96%) és csekély számban tévedtek (4%).

A 15. kérdésre visszautalva a 16. kérdésben arra voltam kíváncsi, mennyire vannak tudatában a válaszadók annak, hogy ismerik-e vagy sem a korábban felsorolt szavak magyar szótári alakját, valamint mennyire veszik észre, hogy azokat használják is a mindennapi magyar beszédük során. A kitöltők az alábbi válaszlehetőségek közül jelölhették a számukra igaz állítást: *Nem ismerem mindegyiket; Ismerem, de nem alkalmazom őket; Ismerem és alkalmazom őket*. Az adatközlők közül 105 *fő* az „*Ismerem, és alkalmazom őket*” válaszlehetőséget adta meg (75%), 27 *fő* azt vallotta, hogy „*Ismerem, de nem alkalmazom őket*” (19%), és 8 *fő* nyilatkozott úgy, hogy nem ismeri mindegyiket (6%).

8. ábra: A felsorolt kölcsönszavak ismeretének és használatának aránya

A 17. kérdésben három általam felsorolt foglalkozáshoz köthető kölcsönszónak a magyar megfelelőjére kérdeztem rá felmérve ezáltal a szavak adekvát, a pontos jelentés ismerete szerinti módon történő használat lehetőségeit. Kíváncsi voltam arra, hogy mennyien ismerik a szavak jelentését.

Az első szóval kapcsolatban, amely a **notáriusz** (ukr. *нотаріус*, or. *нотариус* 'jegyző, közjegyző') volt 96 adatközlő adott meg szótári alakot: jegyző, közjegyző. 44 *fő* vagy azt közölte, hogy nem tudja a szó jelentését, vagy nem válaszolt, vagy nem a standard nyelvben lévő szótári alakot adta meg, azaz nem tudta a szó jelentését. Néhány adatközlő a jogásszal, ügyvéddel (ukr., or. *адвокат*) néhányan a könyvelő (ukr., or. *бухгалтер*), valamint voltak, akik a fordító (or. *переводчик*) szóval cserélték fel a megadott szó jelentését, illetve volt, aki a titkárt írta be (ukr. *секретар*; or. *секретарь*), és néhányan hivatalhoz, irodához kötötték a szó értelmét (1-1 *fő*). 2 adatközlő a ház eladásával foglalkozó személy megnevezésével hozta kapcsolatba a szó jelentését. 24 kitöltő nem válaszolt vagy azt nyilatkozta, hogy egyáltalán nem ismeri a szó magyar megfelelőjét.

A **deputát** (ukr./or. *депутат* '(parlament)i képviselő, küldött') szó kapcsán 94 adatközlő adott meg a szótári jelentésnek megfelelő válaszokat: képviselő, kiküldött, köztisztviselő, stb. 22 fő vagy nem válaszolt, vagy arról nyilatkozott, hogy nem ismeri a szó jelentését. Voltak olyan adatközlők, akik az ukrán nyelvi alak hasonlóságából fakadóan tévesen a jelölt (ukr./or *кандидат*), illetve az ügyvéd (ukr./or *адвокат*) szóval azonosították (1-1 fő). 18 adatközlő csak azt tudta a szóval kapcsolatosan beazonosítani, hogy valamilyen felelős (általában politikai), vagy vezetői szerepkör társul hozzá. És voltak olyanok, aki nyilván szándékosan, akár véleménynyilvánítási céllal adtak meg, jelentésében oda nem illő válaszokat is, mint például az analfabéta.

A **provodnyik** (or. *проводник* 'kalauz') szó esetében 44 kitöltő adta meg a szó magyar nyelvi megfelelőjét: kalauz. 32 adatközlő az utaskísérőt, útmutatót, vezetőt adta meg az ukrán nyelvből származó *провідний* nyelvi alakjának hasonlósága miatt. 15 fő (jegy)ellenőrhöz kötötte a szó jelentését. 39 fő vagy nem válaszolt, vagy arról nyilatkozott, hogy nem ismeri a szó pontos jelentését. Néhányan karmestert, forgalmistát, utasellátót, mozdonyvezetőt, parancsnokot adtak meg (1-1 fő).

A 18. kérdésben a 17. kérdéshez hasonlóan a kölcsönelemek magyar szótári alakjának ismeretére voltam kíváncsi, az általam megadott szavak kapcsán.

Geroj (or. *герой* 'hős [pejoratív értelemben a nagyképű szinonímájaként is]') szó esetében 92 adatközlő adta meg a szószerinti nyelvi alakot azt, hogy hős; 22 fő pejoratív értelemben értelmezte a szót úgy mint: beképzelt, mint aki sokat gondol magáról, főnök(ösködő), menő, vagány, bátor, felsőbbrendű, király. 18 fő vagy nem válaszolt, vagy nem tudta a szó magyar nyelvű megfelelőjét. Néhány adatközlő helytelen jelentést írt be: jó megjelenésű stb. (1-1 fő).

A **májszter** (ukr. *майстер* 'mester') szó kapcsán 110 adatközlő adott meg a szótári jelentésnek megfelelő választ úgy, mint mester. 4 kitöltő a szakemberrel és 11 válaszadó a szerelővel azonosította a szót. Néhányan profi vagy vezető szavakat adták meg (1-1 fő). 11 adatközlő vagy nem válaszolt, vagy arról nyilatkozott, hogy nem ismeri a szó magyar nyelvi alakját.

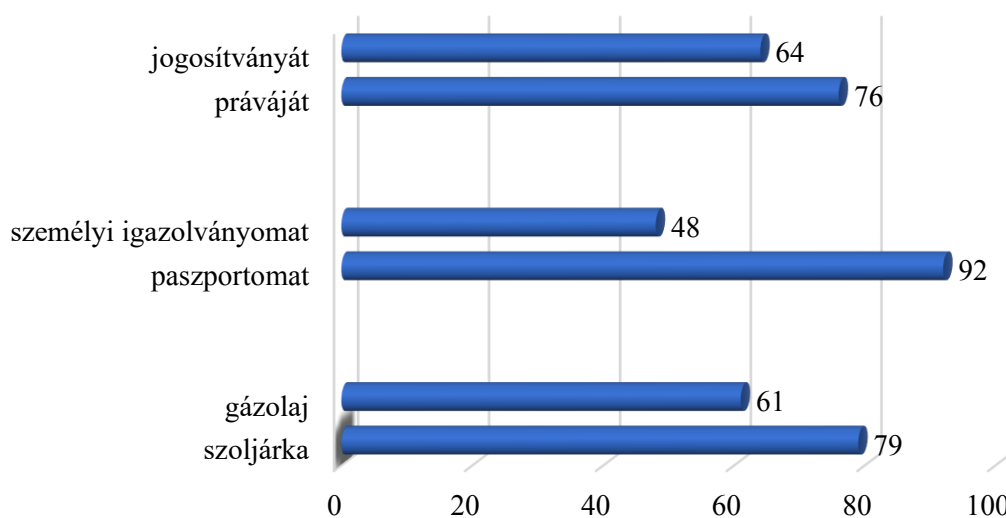
Az **invalid** (ukr. *інвалід*; or. *инвалид* 'rokkant; mozgássérült') kölcsönszó esetében 112 adatközlő adott meg szótári alaknak megfelelő jelentést: rokkant, mozgássérült, beteg, fogyatékkal élő (fogyatékos), mozgás korlátozott. 7 fő úgy vélekedett, hogy az invalid nyomorékot jelent, 2 fő szerint benukt, 2-en azt írták leszázalékolt, 5 fő úgy tartja bolond vagy idióta, 1 fő szerint hibás. 5 kitöltő vagy nem válaszolt, vagy nem tudja. Néhányan véleménynyilvánítási céllal oda nem illő szavakat, neveket közöltek (1-1 fő).

A 19. kérdésben általam megadott mondatok kiegészítésére került sor azon két válaszlehetőség által, amelynek egyik része a standard nyelvi megfelelőt, másik része pedig a kölcsönszót tartalmazta. Itt arra kértem a válaszadókat, hogy az általuk leggyakrabban használt szót jelöljék válaszaikban.

Első mondat így hangzott: *A _____ ára egyre magasabb.* (válaszlehetőségek: szoljárka vagy gázolaj). Az adatközlők között 79 fő a **szoljárka** (ukr./or. *солярка* 'gázolaj, üzemanyag') kölcsönszót jelölte, ezzel azt bizonyítva, hogy mindennapi magyar beszéd során az államnyelvből vett kölcsönelemet részesítik előnyben (56%). 61 fő azonban a standard nyelvnek megfelelő gázolaj szót használja (44%).

A második mondat a következőképpen hangzott: *Mindig magamnál tartom a _____.* (válaszlehetőségek: paszportomat vagy személyi igazolványomat). A kitöltők többsége 92 fő az ukrán nyelvből kölcsönzött **paszport** (ukr./or. *паспорт* 'személyigazolvány') szót alkalmazza (66%). 48 fő vallotta úgy, hogy személyigazolványt mondana a feltüntetett mondatban (34%).

A harmadik mondat: *A bátyám tegnap megkapta a _____.* (válaszlehetőségek: práváját vagy jogosítványát). A megkérdezettektől 76-an a **práva** kölcsönszót (ukr./or. *права водія – права* 'gépjárművezetői jogosítvány') használják gyakrabban (54%). 64 fő a jogosítványt helyettesítette be a megadott mondatba (46%). A 19. kérdés válaszainak alapján látható, hogy a tiszapéterfalvi kistérség lakosai az államnyelvből vett kölcsönszavakat gyakrabban alkalmazzák a mindennapi magyar beszédük során, mint a magyar szótári alakot.

9. ábra: Az államnyelvi kölcsönszó és a magyar szótári alak alkalmazásának gyakorisága a mindennapi beszéd során (fő)

A 20. kérdésben három általam megadott dokumentumokhoz köthető kölcsönszó magyar nyelvi megfelelőjének pontos ismeretére voltam kíváncsi.

A **doverenoszty** (or. *доверенность* 'meghatalmazás') szó esetében 106 adatközlő adott meg a szótári alaknak megfelelő szót: meghatalmazás. 21 válaszadó vagy nem adott meg semmit, vagy nem ismerte a megadott szó magyar megfelelőjét. Néhányan felcserélték a szó jelentését a szerződés, elismervény, igazolás, kérvény, kiírás, orvosi papír, biztosítás, vezető szavakkal (1-1 fő).

A **szertifikát** (ukr. *сертифікат*; or. *сертификат* 'bizonyítvány; igazolás, tanúsítvány') kölcsönszóval kapcsolatban 87 adatközlő adott meg standard nyelvi alakot: igazolás, bizonyítvány, bizonylat, tanúsítvány, elismervény, oklevél. 35 válaszadó vagy nem ismerte, vagy üresen hagyta a kitöltendő mezőt. Néhányan fénymásolat, másolat, leírás, közirat, okirat, szerződés, kupon, szelvény, kobzás szavakat adták meg (1-1 fő).

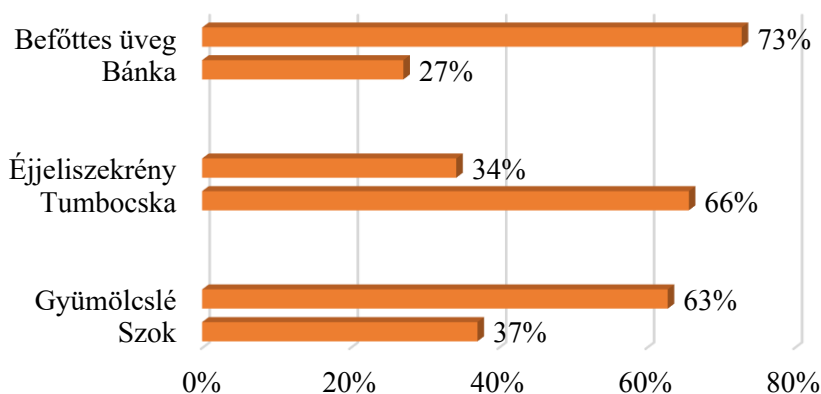
A **zájáva** (ukr., or. *заява* 'kérvény, folyamodvány') kölcsönszó esetében 107 kitöltő adott meg a szótári jelentésnek megfelelő választ, azaz a kérvény szót. 10 fő vagy nem válaszolt, vagy arról nyilatkozott, hogy nem ismeri a szó magyar nyelvű megfelelőjét. Néhányan az igazolás (3 fő), meghatalmazás (2 fő), nyilatkozat (2 fő), szerződés (2 fő) szavakkal cserélték össze a megadott szó jelentését. 1-1 fő zárjegyzéknek, engedélynek, panasznak, felhívásnak, behívónak, feljelentésnek, vagy épp bírságnak gondolta a szó értelmét.

A 21. kérdés hasonló a 19. kérdéshez. Általam megadott kölcsönszó, illetve ugyanannak a szónak a magyar standard nyelvi alakja között kellett választaniuk. Azt mértem itt fel, hogy a válaszadók az államnyelvből vett kölcsönszót vagy a standard magyar lexikai elemet használják leggyakrabban a magyar beszédük során.

Az első két szó, amely között dönthettek az a **szok** (ukr./or. *сок* 'gyümölcsből készült üdítőital') valamint a gyümölcsle. Ebben az esetben a válaszadók nagy része 88 fő azt vallotta, hogy a gyümölcsle részesíti előnyben a magyar beszéde során az államnyelvből vett szok helyett (63%). 52 fő azonban úgy vélekedett, hogy ők a szok kölcsönszót használják gyakrabban (37%).

A következő két szó a **tumbocska** (ukr./or. *тумбочка* 'éjjeliszekrény'), illetve ennek magyar megfelelője az éjjeliszekrény. Ebben az esetben a korábbi két szóval ellentétben a megkérdezettek nagyobb része 92 fő a kölcsönelemet a tumbocskát adta meg, mint leggyakrabban alkalmazott szót (66%). A kitöltők kisebb aránya 48 fő az éjjeliszekrényt jelölte, mint leggyakrabban használt szót (34%).

A harmadik körben feltett szavaknál a **bánka** (ukr./or. *банка* '(befőttes) üveg, palack') és a befőttes üveg között választhattak az adatközlők. A válaszadók közül 102 fő a befőttes üveget használja a leggyakrabban magyar beszéde során (73%) és 38 fő mondta azt, hogy ő a bánkát gyakrabban alkalmazza (27%).

10. ábra: Az államnyelvi kölcsönszó és a standard nyelvi alak alkalmazásának gyakorisága a magyar beszéd során

A 22. kérdésben a 15. kérdéshez hasonlóan általam felsorolt kölcsönelemek ismeretének felmérése által figyeltem meg az adatközlők tudását az államnyelvi kölcsönszavak azonosításával kapcsolatban. A felsorolt kölcsönszavak mindegyike valamely intézményhez köthető. Párosítás lehetőségével választhatták minden szó magyar nyelvi alakját.

Az első szó az **ambulatórium** (ukr. *амбулаторія*; or. *амбулатория* 'rendelőintézet') melynek kapcsán az adatközlők többsége 129 fő jól azonosította a szót, 11 fő pedig tévesen. A válaszadók közül néhányan iskolához, kollégiumhoz kötötték a szó jelentését így a diákotthont (2 fő) vagy főiskolát (4 fő) jelölték meg. Volt, aki a könyvtárat adta meg a magyar nyelvi megfelelőnek. A válaszadók közül azok, akik tévesen azonosították a szót mindez figyelmetlenségből vagy véletlen téves jelölésből is sikerülhetett. Összességében a válaszadók nagy része ismeri az ambulatórium magyar nyelvi alakját (92%).

Soron következő szó az **obsezsit** (or. *общежитие* 'diákotthon, közös szállás, munkásszálló') mellyel kapcsolatban a kitöltők nagy része 119 fő ismerte a kölcsönelem magyar szótári alakját, míg 21 fő tévesen azonosított a szót. Az adatközlők közül 4 fő főiskolához kötötte a szó jelentését. Volt, aki az ukrán nyelvi alak hasonlósága miatt az útlevélosztályt jelölte (3 fő). Meglepően sokan az ügyészségre gondoltak a szó azonosításával kapcsolatban (8 fő). Volt, aki a könyvtárat vagy épp a rendelőintézetet adta

meg (1-1 fő). Végeredményként elmondható, hogy az adatközlők nagy része 85%-a tudja, hogy mi a megadott kölcsönszó standard nyelvi megfelelője.

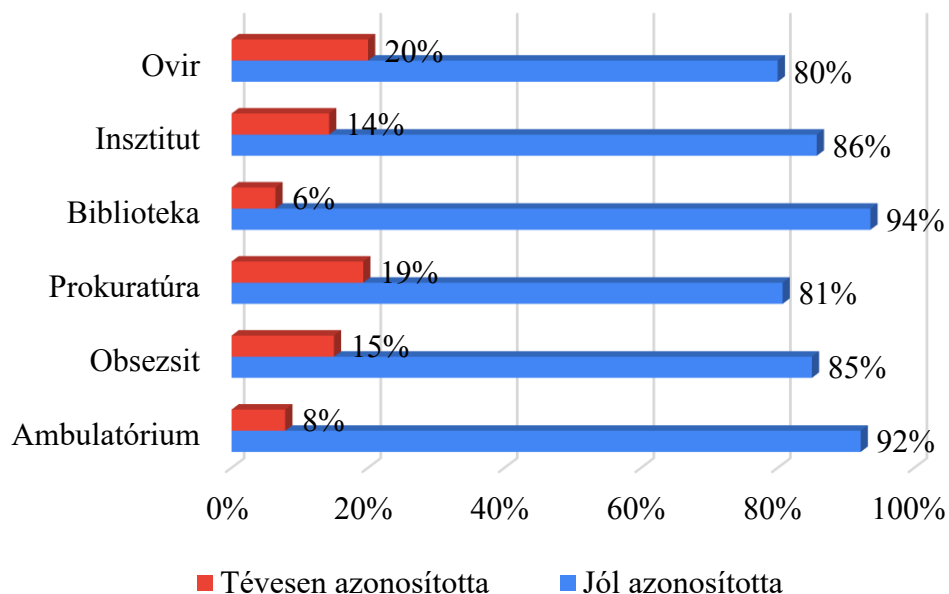
Prokurátúra (ukr., or. *прокуратура* 'ügyészség') kölcsönelem esetében az adatközlők válaszai alapján 113 fő jól azonosította a feltüntetett szót, 27 fő pedig tévesen. 14 fő az útlevélosztályt hitte a kölcsönszó magyar jelentésének. Néhányan a főiskola, rendelőintézet, diákothton szavakkal azonosították helytelenül a jelentést (1-1 fő). Összességében elmondható, hogy a válaszadók nagy része ismeri a szó standard nyelvi alakját (81%).

A **biblioteka** (ukr. *бібліотека*; or. *библиотека* 'könyvtár') szó kapcsán a kitöltők közül 131 fő ismerte a kölcsönelem magyar szótári alakját, és mindössze 9 fő azonosította azt tévesen. Néhányan útlevélosztályt (4 fő), 1-1 fő rendelőintézetet, diákothont jelölt, amely történhetett figyelmetlenségből vagy elütésből is akár. Láthatjuk, hogy az adatközlők 94%-nak nem jelent gondot a biblioteka magyar szótári alakjának megadása.

Insztitút (ukr. *інститут*; or. *институт* 'főiskola, intézet') szóval kapcsolatban a válaszadók nagy része 120 fő jól azonosította a kölcsönelemet, 20 fő azonban téves eredményt adott meg. A tévesen azonosítók közül többen a diákothont adták meg (10 fő) volt, aki, vagy ismeret hiányából vagy figyelmetlenségből jelölte az alábbiakat: könyvtár, rendelőintézet, útlevélosztály, ügyészség (1-1 fő). Összeségében a kitöltők nagy része 86% ismeri az insztitút kölcsönelem magyar szótári alakját.

Ovir (or. *ОВИР = Отдел виз и регистрации иностранцев* 'útlevélosztály') szó kapcsán a válaszadók közül 112 fő jól adta meg a kölcsönszó standard nyelvi alakját, 28 fő azonban tévesen azonosította. Legtöbben az ügyészséggel cserélték fel a szó magyar nyelvi megfelelőjét (15 fő). Néhányan főiskola, könyvtár, rendelőintézet, diákothton szavakkal tévesen adták meg a feltüntetett kölcsönelem jelentését (1-1 fő). Elmondható tehát hogy a válaszadók 80%-a jól azonosította a szót és mindössze 20% volt, aki tévedett.

A 22. kérdés eredményei alapján elmondható, hogy az adatközlők a felsorolt szláv nyelvi kölcsönelemeket jól ismerik mivel a legtöbb szó esetében nagyobb volt azok aránya, akik meg tudták adni a feltüntetett szó magyar szótári alakját. Ez arra enged következtetni, hogy a kitöltők a felsorolt szavak valamennyiét használják is a mindennapi beszédjük során, úgy, hogy annak tudják ugyan, hogy van magyar szótári alakja azonban a kölcsönelem hamarabb jut eszükbe, mivel a környezetüktől is ezt hallják gyakrabban.

11. ábra: Az államnyelvi kölcsőnelemek ismeretének felmérése

A 23. kérdésben hasonlóan a korábbihoz (22. kérdés) konkrét kölcsőszavak felsorolása által mértem fel az adatközlők nyelvismeretének mértékét. Ebben az esetben a következőt kértem a kitöltőktől: **Válassza ki a felsorolt kölcsőszavak magyar nyelvi megfelelőit!**

A felsoroltak közül az első szó a *koridor* (ukr./or. *коридор* 'folyosó') amely kapcsán a válaszadók közül 124 személy ismeri a kölcsőnelem magyar szótári alakját, 16 fő vagy nem válaszolt, vagy tévesen azonosította a megadott szót. A téves azonosítások között feltűntek: az előleg, a jegyzőkönyv, a kesztyűtartó, a takarékpénztár szavak, de mindössze 1-1 fő jelölte a felsoroltak közül valamelyiket. Összességében láthatjuk, hogy a válaszadók nagy része 89% jól azonosította a szót.

Avansz (ukr., or. *аванс* 'előleg') szó esetében az 115 adatközlő ismerte a szó magyar nyelvi alakját, 25 fő pedig vagy nem válaszolt, vagy tévesen azonosította azt. Néhányan a takarékpénztárt gondolták a kölcsőszó jelentésének (5 fő). Volt, aki figyelmetlenségből, vagy ismeret hiányában adott meg téves szavakat: folyosó, jegyzőkönyv, kesztyűtartó, terv (1-1 fő), azonban elmondható, hogy az adatközlők nagy része jól azonosította a kölcsőszót (82%).

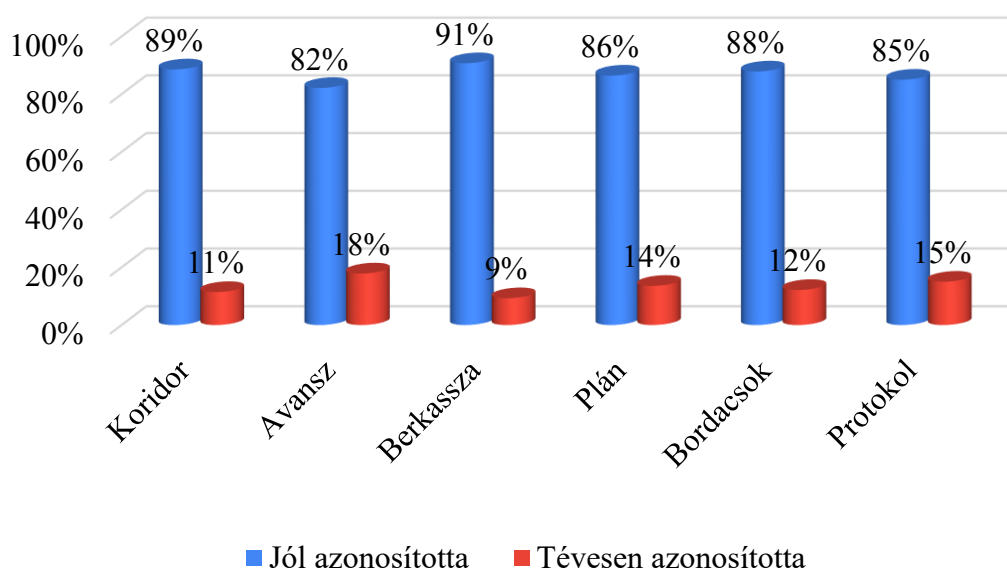
A soron következő *berkassza* (or. *сберегательная касса, сберкасса* 'takarékpénztár') esetében a válaszadók nagy része tanúskodott úgy, hogy ismeri a szó standard nyelvi alakját (127 fő). 13 fő azonban vagy nem jelölt semmit, vagy tévesen azonosította a kölcsőnelemet. A téves válaszok között a következő szavak szerepeltek:

folyosó (4 fő), jegyzőkönyv (3 fő), kesztyűtartó és előleg (1-1 fő). Láthatjuk tehát hogy az adatközlők nagy része ismeri a berkassza kölcsönszó magyar megfelelőjét (91%).

A **plán** (ukr./or. *план* 'terv, tervezet') szó kapcsán az 121 adatközlő jól azonosította szót, 19 pedig vagy nem adott választ, vagy tévesen azonosította azt. Többen a jegyzőkönyvvel cserélték fel a szó jelentését (5 fő). Néhányan folyosót (2 fő), kesztyűtartót (2 fő), előleget (2 fő), vagy épp takarékpénztárt adta meg. A téves jelölések történhetek figyelmetlenségből vagy ismeret hiányából is, azonban ebben az esetben is megfigyelhető, ahogy a korábbi szavaknál, hogy a válaszadók nagy része ismeri a kölcsőnelem magyar szótári alakját (86%).

Bordacsok (ukr./or. *бардачок* 'kesztyűtartó [gépkocsiban]') kölcsönszóval kapcsolatban a válaszadók közül 123 fő jól azonosította a megadott államnyelvből vett kölcsőnelemet, 17 fő vagy nem válaszolt, vagy tévesen jelölte a szó magyar megfelelőjét. A téves azonosítások között megjelent a takarékpénztár (3 fő), az előleg (3 fő), folyosó (3 fő), a ter (2 fő) és a jegyzőkönyv (1 fő). Összességében az adatközlők 88%-a ismeri a megadott szó magyar nyelvi alakját.

Az utolsó általam megadott kölcsőnelem a **protokol** (ukr., or. *протокол* 'jegyzőkönyv'). A feltüntetett szóval kapcsolatban 119 kitöltő ismerte a standard nyelvi alakot, 21-en vagy nem válaszoltak, vagy helytelen szót jelöltek. A tévesen jelöltek között a következő szavak jelentek meg: előleg (6 fő), ter (4 fő), takarékpénztár (4 fő), folyosó (3 fő). Összesítve a válaszadók 85%-a ismeri a kölcsönszó magyar megfelelőjét, s mindössze 15% tévedett, amely történhetett figyelmetlenségből, vagy ismeret hiányából.

12. ábra: A szláv eredetű kölcsönszavak ismeretének felmérése

A 24. kérdésben képezonosítási feladatok keretén belül igyekeztem megtudni, hogy a kép láttán az államnyelvből vett kölcsönszó vagy a standard nyelvi alak jut eszükbe az adatközlőknek, ezáltal azt is felmértem, hogy mely szavakat használják gyakrabban mivel azok élnek frissen az emlékezetükbe, s így vélhetőleg azokat írják le a képek láttán. Összesen 10 képet válogattam össze, azokat a képeket részesítettem előnyben, amelyeket úgy vélek jól ismernek és aktívan használnak a kistérségben, illetve jómagam is mint a kistérség lakosa. Így szólt a felkérés az kitöltők felé: **Írja le mit lát az alábbi képeken!**

1. számú kép

Az első képen egy elsősegély (gyógyszeres) táskát ábrázolt. A képen látható elsősegély táskák gyakran használt kölcsönszói megfelelője az *aptecska* (ukr., or. közny. *аптечка*). 92 adatközlő a kifejezés magyar megfelelőjét adta meg különböző módon: elsősegély táskák/doboz/készlet/csomag/szett, gyógyszeres táskák, orvosi táskák, egészségügyi doboz. 44 fő a kölcsönelemet használta: *aptecska*, *aptecska* alakokban. A kitöltők közül 2 válaszadó a *medikus* táskát adta meg, amely azért különös, mert az *aptecska* kölcsönelem használata helyett, egy latinból vett nemzetközi szó bevonásával közölték az általuk látott tárgyat a képen. A 140 adatközlők választát tekintve látható, hogy a tiszapéterfalvi kistérség lakosainak nagy része a képen látható tárgy magyar szótári megfelelőjét alkalmazza, azonban különbözőképpen írták le a válaszokat. Mindazok, akik a kölcsönelemet használják valószínűleg így hallották és sajátították el az otthoni környezetükben, vagy az adott falu közösségében. 2 adatközlő a képhez nem illő adatokat írt be: *szatyor*, *narkó*.

2. számú kép

A második képen egy locsolócső látható. A képen ábrázolt kölcsönszói megfelelők a **slag** vagy **sláng** (ukr., or. *шланг*). 80 adatközlő a standard nyelvi elemet alkalmazta, míg 57 kitöltő a kölcsönelemet részesítette előnyben. 3 adatközlő különös eredményeket közölt a standard szótól nem messze állva: locsolótömlő, tömlő, locsolócsap. Láthatjuk, hogy a válaszadók nagyobb százaléka ebben a képazonosítási feladatban is a standard nyelvből vett elemet alkalmazza leginkább. Ezt nagyon különösnek tartom, mivel jómagam is és a környezetemben nagyon sok lakos a sláng kifejezés használatát részesíti előnyben a magyar beszéde során.

3. számú kép

A harmadik kép egy étel, a húsos derelyét illusztrálta. A képen látható étel kölcsönszói megfelelők a **pelmenyi** (ukr. *пельмени*; or. *пельмени*). A 140 adatközlő közül 120 fő az ukrán kölcsönelemet írta válasznak. Mindössze 18 kitöltő adta meg a magyar szótári alakját a képen ábrázolt enivalónak. 1 fő kalapos tésztát közölt válaszként 1 fő pedig a jelentést a **vareniki** (ukr., or. *вареники* 'derelye') kölcsönelemre orientálta. Elmondható a válaszok alapján, hogy a kistérség lakosai a pelmenyi kölcsönelemet részesítik előnyben mindennapi magyar beszédük során. Ez azzal is magyarázható, hogy minden közegben legyen az otthoni, óvodai/iskolai, munkahelyi, kitöltők valamennyije ezt a szót hallja és adja tovább a következő generációnak.

4. számú kép

A negyedik képen egy dámajátékot szerepel. A dámajáték kölcsönszói megfelelője a **sáski** (ukr., or. *шахи*). A kérdőívet kitöltött lakosok nagy része *111* fő a szláv nyelvből vett kölcsönelemet adta meg válaszul. Mindössze *9* adatközlő tudja a magyar nyelvi megfelelőjét a képen látható játéknak. A válaszadók közül *20 fő* hibásan azonosította a látottakat. *17 fő* összekevert a sáski és a sakkjátékot így ők azt vélték, hogy sakk, vagy sakktábla/készlet látható a képen. Ez magyarázható azzal, hogy a két játék ugyanazon a táblán játszható csupán a játék bábui különbözőek, így, ha valaki nem ismeri mindkét játékot közelről könnyen összetéveszti azokat. *1* adatközlő pedig a dominónak hitte a dámajátékot, *1 fő* csak társasjátékként azonosította, *1 fő* pedig nem válaszolt. Összességében látható, hogy az adatközlő lakosság nagy része a kölcsönelemet alkalmazza mindennapi magyar beszéde során. Sokan nem is tudják, hogy a kölcsönszó nem magyar eredetű, mert sosem hallják másképp.

5. számú kép

Az 5. képen egy kerti pavilon látható. Kárpátalján nagyon elterjedt szláv kölcsönszó a **beszedka** (or. közny. *беце́дка* 'lugas, kerti pavilon, filagória'). A válaszadók *76* fő a kölcsönszót írta le különböző formákban: beszedka, beszetka. *44 fő* a magyar nyelvi szótári alakot tüntette fel a következő válaszokkal: pavilon, filagória, filegória. *20* adatközlő nem jól azonosította képen látható kinti pavilont. A válaszadók közül *2 fő* írta azt, hogy pihenő, *3 fő* csak lócát azonosított a kép alapján, *2 fő* egy egész bungallót (nemzetközi szó 'kis faház, nyárilak, hétvégi ház') írt, *2 fő* kerti kiülőt látott a képen, és *2 fő* kültéri asztalra asszociált a kép alapján. *1* adatközlő felcserélte a butyka (ukr., or. *будка* 'bódé, kalyiba') *1* fő pedig a kurilka (ukr./or. *курілка* 'dohányzó') kölcsönszóval a jelentést. Néhány adatközlő kerti bútort, altánt (osztr. ném. *altan* 'terasz, oszlopokon álló erkély. '), faházat, szaletlit (ném. *szaletli* 'kerti lugas, pavilon'), sörözőt, vagy épp kunyhót látott meg a fent

megadott képen (1-1 fő). Látható, hogy a kérdőívet kitöltő kistérségi lakosok nagy része a kölcsönelemet használja gyakrabban a mindennapi magyar beszéde során, azonban vannak, akik ismerik a magyar szótári alakot is, néhányuknak pedig más kölcsönelem jutott eszébe a kép láttán. Ez azzal is magyarázható, hogy a kistérségen belül a települések között eltérhet, hogyan nevezik a pavilont, így, mindenki ahogy megtanulta és ismeri aszerint nevezi.

6. számú kép

A hatodik kép szintén egy ételt a rablólóhúst ábrázolja (lásd: 6. számú kép). A képen feltüntetett enivalónak kölcsönszói megnevezése a **saslik**, **sáslik** (ukr. or. *шашлик* 'rablólóhús'). A tiszapéterfalvi kistérségben élő adatközlő lakosok válaszai alapján 134 fő a kölcsönelemet adta meg: saslik, sáslik. Mindössze 3 fő tudta a magyar szótári megfelelőjét a képen látottnak. 3 fő nem jól azonosította a képen szereplő ételt. 1 fő valószínű figyelmetlenségből sáskit írt, 1 fő pedig húsika néven nevezi a képen látható rablólóhúst. Volt olyan adatközlő, aki véleménynyilvánítás végett ide nem illő választ adott 1000 hriveny.

7. számú kép

A hetedik kép egy celluxot ábrázol. A képen ábrázolt eszköz kölcsönszói megnevezése a **szkoccs** (ukr., or. *скотч* 'ragasztó szalag, cellux'). A 140 kitöltő közül 77 fő a kölcsönelemet adta meg válaszként: szkoccs, szkoccs, szkotcs, szkacs. 60 adatközlő ismeri a magyar szótári alakját a megadott eszköznek: cellux, ragasztó szalag. 3 fő nem jól

azonosította képen ábrázolt eszközt: 1 fő felcserélte egy másik kölcsönszóval az *izolenta*-val (ukr./or., *ізолента* 'szigetelő szalag'), 1 fő a tesa márkanévet adta meg, 1 fő pedig ragtapaszt látott a feltüntetett képen.

8. számú kép

A 8. képen feltüntetett eszköz egy közlekedési jelzőlámpa. A jelzőlámpa kölcsönszói megnevezése a *szvetafor* (or. *светофор* 'jelző vagy közlekedési lámpa'). Az adatközlők az alábbiak alapján azonosították a képet: 91 kitöltő a standard nyelvben szereplő szavakat adta meg (jelzőlámpa, közlekedési lámpa, útjelzőlámpa, rendőr lámpa), 37 fő a kölcsönelemet írta be (szvetafor, szvitlafor, szvetfor, szvotofor). 12 fő helytelenül azonosította a képen szereplő eszközt, ebből 11 fő csupán azt a választ adta meg, hogy lámpát lát képen, de nem konkretizálta, hogy milyen, 1 fő pedig éjjelilámpára gondolt.

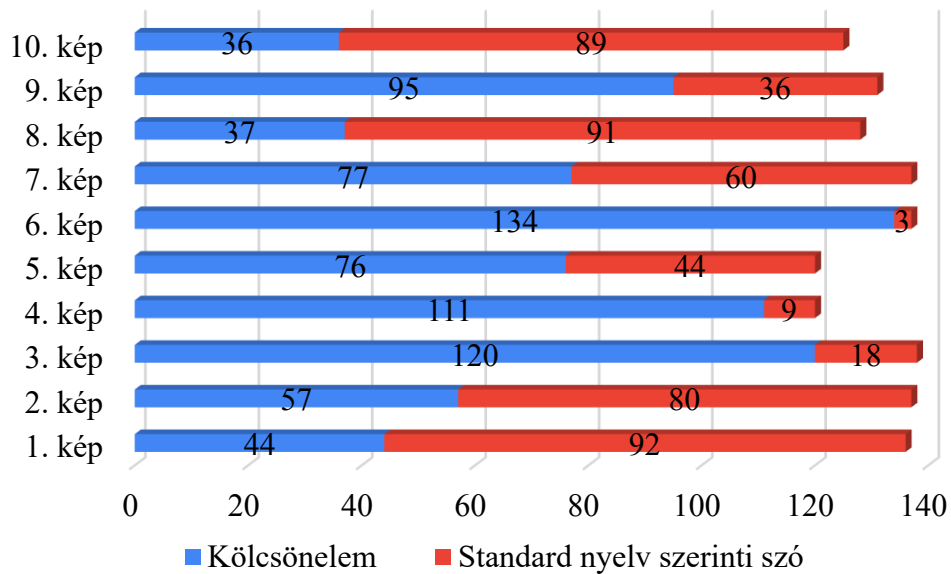
9. számú kép

A 9. kép egy ruházadarabot illusztrált a trikót. A trikó kölcsönszói megfelelője a *májka* (ukr./or. *майка* 'trikó, sportmez'). A válaszadók nagy része 95 fő a májka kölcsönszót írta be. 43 fő ismeri a standard nyelv szerinti szavakat: atléta, trikó, póló (7 fő). Volt, aki dressz szót adta meg és volt, aki csak válaszadás szempontjából adott meg valamit (1-1 fő).

10. számú kép

A tizedik kép egy autó alkatrészt ábrázol a tárcsát vagy más nevén alufelnit. A tárcsa kölcsönszói megfelelője a **diszk** (ukr./or. *диск* 'korong; [autó] tárcsa'). Az kitöltők közül meglepő módon 89 fő ismerte a standard nyelvi megfelelőjét az autó tartozékának: alufelni, felni, autó tárcsa. 36 adatközlő a kölcsönszót adta meg: diszk, gyiszk. 15 nem jól azonosította képen látott tárgyat: 3 válaszadó abroncs, 4 pedig csak kerék szavakat írt be. 4 fő nem töltötte ki ezt a mezőt és 1-1 adatközlő ráf, váz szavakkal illetve a képen látott eszközt.

13. ábra: Képezonosítási feladatok eredménye (fő)

4.4. Hipotézisek magyarázata

A kutatásommal kapcsolatban öt olyan hipotézist fogalmaztam meg, amelyek képet adnak arról, hogy a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai milyen nyelven kommunikálnak leggyakrabban, milyen mértékben fordul elő a magyar beszédjük során államnyelvből vett kölcsönszó, mennyire ismerik a kitöltők a szláv eredetű kölcsönszavak standard nyelvi

alakját, valamint milyen a hozzáállásuk a kölcsönelemek meglétéhez a kommunikációjuk során, s végül mindezeknek a lakosok érzelmi, mentális állapotára kifejtett hatását vizsgáltam.

*Első hipotézis*emben azt feltételeztem, hogy *a válaszadók nagy része a magyar nyelvet részesíti előnyben a hétköznapi, informális nyelvhasználati színtereken való kommunikációja során.* A kérdőív 4., 8., 10., és 11. kérdései ezzel foglalkoztak. Először is fontos megemlíteni, hogy a válaszadók 98%-a a magyar nyelvet tartja az anyanyelvének, a 4. kérdés eredményi alapján derült ki. A 8. kérdés a leggyakrabban használt nyelvet (nyelveket) kutatta. Az eredmények alapján a 140 kitöltő közül 104 kizárólag magyarul kommunikál és összesítve 74,3%, azaz az adatközlők többsége a magyar nyelvet részesíti előnyben a kommunikációja során. A 10. kérdés által az mértem fel, hogy a válaszadók mely nyelveket használják leggyakrabban konkrét személyekhez kötötten. Az eredmények alapján bátran kijelenthető, hogy az adatközlők nagy része a családban (125 fő), a barátokkal (105 fő), a szomszédokkal (129 fő) és a munkatársakkal/iskolatársakkal (100 fő) a magyar nyelv használatát részesíti előnyben. A 11. kérdésben a médiával kapcsolatos nyelvválasztási szokásokra kérdeztem rá. Az eredmények alapján szintén a magyar nyelv van kiemelkedő arányban a nyelvválasztással kapcsolatban. Mindezek alapján az első hipotézisem *beigazolódott.*

A *második hipotézis*ben azt feltételeztem, hogy *a Tiszapéterfalvi kistérség lakosainak nyelvhasználatában jelentős számú államnyelvi kölcsönszó fordul elő.* Mindezt legjobban bizonyítják a 12., 13., 19., 21., és a 24. kérdések eredményei. A 12. kérdésben az adatközlők 70% nyilatkozott úgy, hogy ukrán/országi kifejezéseket használnak a mindennapi magyar kommunikációjuk során. A 13. kérdésben több mint 100 államnyelvi kölcsönszót soroltak fel, amelyet megítélésük szerint aktívan használnak. A 19. kérdésben a szláv eredetű kölcsönszó és a standard magyar nyelvi megfelelő használata között kellett választaniuk az adatközlőknek, kiegészítve ezáltal a megadott mondatokat. Mindhárom mondatban a kölcsönszavak alkalmazása nagyobb gyakorisággal fordult elő. A 21. kérdésben szintén a megadott kölcsönszó és a magyar szótári alakja között kellett választaniuk az alapján, hogy melyiket használják leggyakrabban beszédjük során. Az eredmények itt eltérőek voltak: a szok és banka esetében az adatközlők többsége a standard nyelvi elemet részesítette előnyben, míg a tumbocska estében a kölcsönelem használatának gyakorisága kimagasló. A 24. kérdés képazonosító feladatok által mértem fel a kölcsönszavak gyakoriságát. A válaszok itt is eltérőnek bizonyultak. Az 1., 8., 10. képeknél a standard nyelvi elem használata mutatott kimagasló értékeket. Ezzel szemben a 2., 3., 4.,

5., 6., 7., 9. kérdések mindegyikénél az államnyelvi kölcsönszó használatának mértéke volt a legnagyobb. Összesítve az eredmények alapján a második hipotézisem is **beigazolódott**.

Harmadik hipotézisként azt feltételeztem, hogy *a Tiszapéterfalvai kistérség lakosainak nagy része ismeri és alkalmazza az államnyelvből vett kölcsönszavakat a mindennapi beszéde során*. Ezzel a 13., 19., és 21., valamint a 15., 16., 17., 18., 20., 22., és 23. kérdések foglalkoznak. A 15., 22., és 23. kérdésekben általam megadott konkrét kölcsönszavaknak a magyar szótári alakját kellett jól azonosítaniuk a kitöltőknek, ezáltal felmértem az adatközlők milyen mértékben ismerik azokat. A legutóbb említett 3 kérdés eredményei mind azt bizonyítják, hogy az adatközlők nagy része mivel jól azonosította a kölcsönelemet így ismeri is azokat. A 17. kérdésben foglalkozáshoz köthető kölcsönszó magyar megfelelőjének ismeretét mértem fel. A válaszok alapján a kitöltők legtöbbször meg tudták adni a standard nyelvi alakot a kölcsönelemhez köthetően. A 18. és 20. kérdések hasonlóak a 17. kérdéshez, amelynek eredményei azt bizonyítják, hogy a kitöltők ismerik a kölcsönszavak magyar szótári alakját. A 16. kérdés a 15. kérdésben szereplő kölcsönszavak ismeretére és alkalmazására kérdez rá konkrét módon. Az eredmények alapján 75% ismeri és alkalmazza is a fent említett kérdésben lévő kölcsönszavakat. Összevetve elmondhatom, hogy a harmadik hipotézisem is **beigazolódott**.

A **negyedik hipotézisem**ben azt feltételeztem, hogy *az államnyelvi kölcsönszavak megítélése pozitív a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai körében*. A 14. kérdésben mértem fel leglényegretörőbben ezt az állítást, ahol az államnyelvi kölcsönszavak használatához való viszonyt vizsgáltam. Az adatközlők 93% azt nyilatkozta, hogy nem zavarja a kölcsönszavak megléte a magyar kommunikáció során, hisz Kárpátalján ez természetes, észre sem vevődik. Az eredmények alapján a negyedik hipotézisem is **beigazolódott**.

Az **ötödik hipotézisem**ben azt feltételeztem, hogy *a szókölcsonzés hatással van a lakosok érzelmi, mentális állapotára*. Minden eredményt összevetve kimondhatom, hogy az adatközlők egyik kérdésnél sem mutattak érdektelenséget vagy értetlenkedő jeleket, sőt nagyon pozitív válaszok alapján szívesen foglalkoztak a témával a kérdőívem erejéig és több esetben azt jelezték vissza, hogy tanultak belőle, valamint felfigyeltek és ezentúl tudatosan alkalmazzák majd a magyar beszédükben a szláv nyelvi elemeket. Nyelvi öntudatukat és azonosságuk helyességéről tanúskodik az is, hogy természetesnek tartják Kárpátalján a magyar beszéd során használt államnyelvi kölcsönszavakat. Kimondhatjuk tehát, hogy a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai önazonosság, öntudat és érzelmi kifejezésére nagyban hatással van a szókölcsonzés, ezáltal különlegesebb és egyedibb az itt élő magyar. Mindent összevetve az ötödik hipotézisem is **beigazolódott**.

V. ÖSSZEFOGLALÁS

Diplomamunkám során a Tiszapéterfalvi kistérség lakosainak nyelvhasználatát mértem fel. A kutatópontok bemutatása által részletesen beszámoltam a kistérség valamennyi településének elhelyezkedéséről, területéről, neveiknek sajátosságairól, népszámlálási adatokról, nemzetiségi hovatartozásról és az adott település nyelvi helyzetéről, a nyelvi tudatról és a nyelvhasználat sajátosságokról.

A kutatásomhoz egy általam előre megszerkesztett nyelvhasználati online kérdőívet alkalmaztam. A kérdőívet online formában küldtem el az ismerőseim számára. A kérdőív 24 kérdést tartalmazott, amelyekben nyitott és zárt kérdéseket egyaránt alkalmaztam. A kérdőívem elején a demográfiai adatokat mértem fel: nem, életkor, lakhely, anyanyelv, nemzetiség, iskolai végzettség, foglalkozás. A kérdőívem második és harmadik része a nyelvtudás, nyelvhasználat és az államnyelvből vett kölcsönszavak ismeretét és attitűdjét mérte fel. A kérdőív anonim és önkéntes módon történt. 140 adatközlőtől érkezett válasz 2024 januárja és februárja során.

A kutatásom eredménye alapján megállapítottam, hogy a Tiszapéterfalvi kistérségben a válaszadók zöme a magyar nyelvet részesíti előnyben mindennapi beszéde során, ez azzal is magyarázható, hogy a kitöltők 98% a magyar nyelvet vallotta anyanyelvének. Az eredmények alapján megfigyelhető az is, hogy az adott kistérség lakosai tudatában vannak annak, hogy ukrán/orusz kifejezéseket használnak a magyar kommunikációjuk során. Az adatközlők válaszai alapján megbizonyosodtam arról is, hogy az államnyelvből vett kölcsönelemeket a kitöltők nem csak alkalmazzák, de ismerik is azok standard nyelvi megfelelőjét. Kutatásom során arról is meggyőződtem, hogy a kistérség lakosainak attitűdje pozitív a szláv eredetű kölcsönszavak alkalmazásával kapcsolatban, természetes jelenségnek tartják és nem zavarja őket, szívesen alkalmazzák azokat hisz ez is nagyban hozzájárul a kistérség nyelvi sajátosságához, különlegességéhez.

Összefoglalva ahogy azt a bevezetésemben is említettem a kárpátaljai magyar nyelv kapcsolata a környező népekkel és szoros együttélése a szláv etnikummal hatással volt/van az itt élők nyelvhasználatára, s ez alól nem kivételek az általam kutatott Tiszapéterfalvi kistérség lakosai sem. Mindezt azonban a kutatásomban részt vevők erényként ismerik el, amely által önazonosságuk, nyelvismeretük, nyelvi tudatuk, érzelmi és mentális hozzáállásuk erősségeként jelenik meg az erre a térségre egyedi módon kitűnő nyelvi sajátosság a mindennapi életben.

VI. FELHASZNÁLT IRODALOM

- A szatmári püspöki egyházmegye emlékkönyve fennállásának századik esztendejében. (Schematismus Centenarius) 1804-1904.* Szatmár: „Pázmány Sajtó”, 1904.
- Bartha Csilla 1993: *Egy amerikai magyar közösség nyelvhasználatának szociolingvisztikai megközelítései.* Kandidátusi értekezés. Budapest: kézirat.
- Bartha Csilla 1995: Nyelvcseré, nyelvvesztés: szempontok az emigráns kétnyelvűség vizsgálatához. In Kassai Ilona (szerk.): *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat.* Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete. 37–47.
- Batt, Judy 2002: Transcarpathia: Peripheral region at the ‘centre of Europe’. *Regional & Federal Studies* 12(2): 155–177.
- Benő Attila 2004: *A kölcsönszó jelentésvilága. A román–magyar nyelvi érintkezés lexikai-szemantikai kérdései.* Erdélyi Tudományos Füzetek 246. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár.
- Benő Attila 2008: *Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai.* Egyetemi Műhely Kiadó Bolyai Társaság – Kolozsvár.
- Beregszászi Anikó 1997: Magyar helységnevek Kárpátalján a nyelvi tervezés tükrében. In B. Gergely Piroska–Hajdú Mihály szerk.: *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc 1995. augusztus 28-30.)* I. kötet. Budapest-Miskolc: A Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete. 356–361.
- Beregszászi Anikó 2009: Anyanyelv-oktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálati lehetőségei. In Karmacs Zoltán és Márku Anita szerk., *Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században,* 20–25. Ungvár, PoliPrint.
- Beregszászi Anikó 2012: *A lehetetlent lehetni.* Tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Beregszászi Anikó 2021: *Alkalmi mondatok zongorára.* A magyar nyelv oktatásának kihívásai kisebbségben. Törökbálint: Termini Egyesület.
- Beregszászi Anikó–Csernicskó István 2004: Kárpátaljai szójegyzék (az ÉKSz.2-ben megjelent kárpátaljai szavak és szójelentések). In. *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról.* Ungvár: PoliPrint. 137–138.
- Beregszászi Anikó–Dudics Lakatos Katalin 2023: *Huszonkettő.* A kárpátaljai magyar anyanyelvi nevelés 22 évének története. Törökbálint: Termini Egyesület.

- Borbély Anna 2014: *Kétnyelvűség. Variabilitás és változás magyarországi közösségekben*. Budapest: L'Harmattan Kiadó. MTA Nyelvtudományi Intézet Többynyelvűségi Kutatóközpont.
- Botlik József és Dupka György 1991: *Ez hát a hon...* Budapest–Ungvár: Mandátum–Universum.
- Botlik József és Dupka György 1993: *Magyar lakta települések ezredéve Kárpátalján*. Ungvár–Budapest: Intermix Kiadó.
- Csernicskó István 1995: A kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség (1945– 1993). In. Kassai Iлона szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*, MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest. 129–145.
- Csernicskó István 1998: *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Csernicskó István 2013: *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867-2010)*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Csernicskó István 2019: *Fények és árnyak. Kárpátalja nyelvi tájképéből*. Ungvár: Audor-Shark.
- Csernicskó István szerk. 2003: *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Ungvár: Poliprint.
- Csernicskó István szerk. 2010: *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest – Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság Hodinka Antal Intézet.
- Csernicskó István–Hires-László Kornélia–Karmacsi Zoltán–Márku Anita–Máté Réka–Tóth-Orosz Enikő 2020: *Kárpátalja 1920–2020. A kárpátaljai magyarság elmúlt 100 éve*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont.
- Csernicskó István–Hires-László Kornélia–Karmacsi Zoltán–Márku Anita–Máté Réka–Tóth-Orosz Enikő 2021: *A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján*. Törökbálint: Termini Egyesület. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont.
- Csernicskó István–Márku Anita (szerk.) 2007: „Hiába repülsz te akárhová...” *Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához*. Ungvár: PoliPrint.
- Domonkosi Ágnes 2007: *Attitűd, értékítélet, minősítés: az értékszempont érvényesülése a nyelvi-nyelvhasználati reflexiókban*. Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos

- közleményei. In. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Linguistica Hungarica*, 38–54.
- Drávai Gizella 1969: Nyelvrosta. Így mondjuk, de mondjuk így. In. *Kárpáti Kalendárium*. Uzshorod: Kárpáti Könyvkiadó, 1969, 65., 91., 135.
- Dudics Katalin–Gazdag Vilmos 2020: *Dialektológiai alapismeretek filológus hallgatók számára*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.
- Dupka György 2022: *Szülőföldünk: Tiszabökény és környéke*. Honismereti olvasókönyv és munkafüzet. Ungvár – Budapest: KMMI Intermix Kiadó.
- Gazdag Vilmos 2015: A kárpátaljai magyar nyelvjárások orosz/ukrán kölcsönszavai. In: Márku Anita–Hires-László Kornélia szerk., *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár, Autdor-Shark. 114–128.
- Gazdag Vilmos 2018: *Segédkönyv a szláv–magyar nyelvi kapcsolatok tanulmányozásához*. „RIK-U” Kiadó, Beregszász – Ungvár.
- Gazdag Vilmos 2020: Keleti szláv hatás a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban (Tudománytörténeti áttekintés) – In. *Magyar Nyelvjárások*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Lektorált Folyóirata. 67–101.
- Gazdag Vilmos 2021: *Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Monográfia. Törökbálint: Termini Egyesület.
- Göncz Lajos 1985. *A kétnyelvűség pszichológiája. A magyar szerbhorvát kétnyelvűség lélektani vizsgálata*. Újvidék, Forum Könyvkiadó.
- Göncz Lajos 1995: A tannyelv hatása a tanulók személyiségfejlődésére többnyelvű környezetben. In. Kassai Ilona (szerk.): *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézet. 65–82.
- Göncz Lajos 1999: *A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban)*. Budapest – Újvidék: Osiris Kiadó – Fórum Könyvkiadó – MTA Kissebségkutató Műhely.
- Grosjean, François 1982: *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, Harvard University Press.
- Gumperz, John G. 1975: A nyelvi közösségek típusai. In. Pap Mária–Szépe György szerk.: *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások*. Budapest: Gondolat. 151–168.
- Hoffmann, Charlotte 1991: *An Introduction to Bilingualism*. London and New York, Longman.
- Kacsur Gusztáv szerk. 1998: *Útközben. Tanulmányok a kárpátaljai magyarságról*. Nagyszőlős: Ugocsa Print.

- Karmacsi Zoltán 2011: Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban. In szerk. Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán, Márku Anita. *A 16. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. Budapest-Beregszász: Tinta Könyvkiadó–II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. 54–63.
- Kiss Anita 2021: *Kárpátaljai magyar egyetemi és főiskolai hallgatók nyelvhasználathoz és nyelvi változatossághoz kapcsolódó attitűdjei. Doktori (Ph.D.) értekezés*. Debrecen: Debreceni Egyetem Nyelvtudományok Doktori Iskolája.
- Kiss Jenő 1995: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő szerk. 2003. *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kontra Miklós 1981: *A nyelvek közötti kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel "elangolosodó" orvosi nyelvünkre*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kótyuk István 1991: A kétnyelvűség és a kárpátaljai magyar köznyelv. In: Győri-Nagy Sándor és Kelemen Janka szerk., *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében I*. Budapest: Széchenyi Társaság – Pszicholingva Nyelviskola. 66–69.
- Kótyuk István 1995: *Anyanyelvünk peremén*. Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó.
- Lanstyák István 1994: Kétnyelvűség és nemzeti nyelv. *Irodalmi Szemle* XXXVII/2: 63–75.
- Lanstyák István 2008: A magyar szókészlet szétfejlődése 1918 után. In: *Fedinec Csilla szerk., Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság.
- Lizanec Péter 2003: *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza* III. kötet, Ungvár-Debrecen: „Ethnica” Kiadó.
- Lizanec Péter=Lizanec Petro 1970: *Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyagai alapján)*. Egyetemi jegyzet. Az USZSZK Felső- és Szakközépoktatásügyi Minisztériuma, Uzshorodi Állami Egyetem. Uzshorod.
- Lizanec Péter=Lizanec Petro 1990: Helységnevek Kárpátalján. In. *Ung-vidéki Hírek*. 1990. december 25., 3. lap.
- Lizanec Péter=Lizanec Petro 1992: *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza* I. kötet. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Lizanec Péter=Lizanec Petro 1996. *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza* II. kötet. Ungvár: Patent Nyomdaipari Vállalat.

- Márku Anita 2013: „Po zánkárpátszki” Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben. Ungvár: „Lira” Poligráfcentrum.
- Márku Anita–Hires-László Kornél 2015: *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból.* Ungvár: Autdor-Shark.
- Mattheier Montágh Imre 2012: *Tiszta beszéd.* Budapest: Holnap Kiadó KFT.
- Mikó Imre 1943: A magyar államnyelv kérdése a magyar országgyűlés előtt (1790-1825). In. *Erdélyi Tudományos Füzetek 160. sz.* Kolozsvár: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása. 3–35.
- Molnár József–Molnár D. István 2005: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében.* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Matematika és természettudományi Tanszék, Beregszász.
- Nagy Noémi 2019: A hatalom nyelve - a nyelv hatalma. *Nyelvi jog és nyelvpolitika Európa történetében.* Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- Németh Adél 1991: *Kárpátalja.* Budapest: Panoráma.
- Ritchie, William C.-Bhatia, Tej K. 2004. 13. Social and Psychological Factors in Language Mixing. In. Bhatia, Tej K.-Ritchie, William C. (szerk.) *The Handbook of Bilingualism.* Malden, MA, USA-Oxford, UK-Victoria, Australia, Blackwell Publishing. 336–352.
- Rot Sándor=Rot Alexander 1968: *A magyar nyelv fejlődése. A magyar keleti szláv nyelvi kapcsolatok.* Kijev–Uzsgorod: Ragyanszka Skola.
- Rot Sándor=Rot, Alexander 1967: Magyar–ukrán és ukrán–magyar kétnyelvűség Kárpát-Ukrajnában. *Magyar Nyelvőr 91. évf. 2. sz.* Budapest: Akadémia Kiadó. 185–191.
- Szabó István 1937: Ugocsa megye. In. Hóman Bálint és Domanovszky Sándor közreműködésével szerk. Mályusz Elemér. *Magyarság és Nemzetiség. Tanulmányok a magyar népiségtörténet köréből I. sorozat, 1. kötet.* Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Trudgill Peter 1997: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába.* Szeged: JGyTF Kiadó.
- Zoltán András 1996: A magyar-szláv érintkezések kezdetei és fázisai. In. *Életünk. Irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat 1996/6-7.* Budapest: Aqua Kiadó és Nyomda Leányvállalat. 34–649.

Zoltán András 2016: A Kárpát-medencei szlávok nyelvéről a honfoglalás korában. In: É. Kiss Katalin–Hegedűs Attila–Pintér Lilla szerk., *Nyelvelmélet és kontaktológia 3.* Budapest–Piliscsaba: Szent István Társulat. 33–46.

Zoltán András 2017: Szláv jövevényszavaink néhány időrendi és nyelvföldrajzi kérdése. In: *Magyar nyelv* 113(1). Budapest: Magyar nyelvudományi társaság. 1–9.

Internetes hivatkozás:

Decentralizáció Kárpátalján. https://hodinkaintezet.uz.ua/decentralizacio-karpataljan/?fbclid=IwAR2glzEP_zKXAKTYTGLDO5SePft%C2%ACE-ITuwnqwR_i5WhYxJK_YsY3e-z6LKj-8 Megtekintés ideje: 2024. 05. 13.

VII. РЕЗЮМЕ

У своїй дипломній роботі я досліджувала використання мови мешканцями громади Пийтерфолво. Представляючи пункти дослідження, я детально описала розташування та площу всіх населених пунктів субрегіону, особливості їхніх назв, дані перепису населення, національну приналежність та мовну ситуацію в населеному пункті, мовну свідомість та особливості вживання мови.

Для свого дослідження я використовувала заздалегідь розроблену онлайн-анкету про використання мови. Я розіслала анкету онлайн своїм знайомим. Анкета містила 24 запитання, як відкритої, так і закритої форми. На початку анкети я зібрала демографічні дані: стать, вік, місце проживання, рідна мова, національність, освіта та рід занять. У другій і третій частинах моєї анкети я вимірювала знання мови та ставлення до неї, використання мови та запозичень з державної мови. Опитування було анонімним і добровільним. Відповіді були отримані від 140 респондентів протягом січня та лютого 2024 року.

За результатами мого дослідження я виявила, що більшість респондентів у громаді Пийтерфолво надають перевагу угорській мові у повсякденному спілкуванні, що можна пояснити тим, що 98% респондентів вказали угорську мову як рідну. Результати також показують, що жителі даного регіону усвідомлюють той факт, що вони використовують українські/російські вирази у спілкуванні з угорцями. На основі відповідей респондентів я також переконалася, що запозичені елементи з державної мови не тільки вживаються респондентами, але й знають їхній стандартний мовний еквівалент. Під час дослідження я також переконалася, що ставлення мешканців громади до вживання запозичень слов'янського походження є позитивним, вони вважають це природним явищем і не проти їх використання, оскільки це сприяє мовній специфіці та своєрідності субрегіону.

Отже, як я вже згадувала у вступі, взаємозв'язок угорської мови на Закарпатті з навколишніми народами та її тісне співіснування зі слов'янським етносом вплинули на використання мови людьми, які тут проживають, і жителі досліджуваного мною регіону не є винятком. Однак все це визнається учасниками мого дослідження як чеснота, завдяки якій їхня самоідентичність, знання мови, мовна свідомість, емоційне та ментальне ставлення є сильними сторонами, і завдяки якій мовна специфіка, унікальна для цього регіону, відображається в їхньому повсякденному житті.

VIII. MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: a kérdőív egy kitöltött példánya

Államnyelvi kölcsönszavak ismerete és megítélése a Tiszapéterfalvi kistérség lakosai körében

Tisztelt Kitöltő!

Kobrin Seres Márta vagyok a *II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola* magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója. Az alábbi kérdőív magiszteri munkám kutatását segíti, amelyben a szláv eredetű kölcsönszavak ismeretét és megítélését vizsgálom.

A kérdőív teljes mértékben *anonim*, a válaszokat csak kutatásomhoz használom fel.

Köszönöm a közreműködést és segítséget!

* Kötelező kérdés

1. Neme: *

Férfi

Nő

2. Életkora: *

55

3. Lakhelye: *

(Kérem válasszon a legördülő listából!)

Akli ▾

4. Anyanyelve: *

Magyar

Ukrán

Orosz

Egyéb:

5. Nemzetisége: *

- Magyar
- Ukrán
- Orosz
- Egyéb:

6. Legmagasabb iskolai végzettsége? *

- Elemi iskola (4. osztály)
- Általános iskola (8. vagy 9. osztály befejezése)
- Középiskola/gimnázium érettségivel (11. osztály befejezése)
- Szakiskola érettségivel (9. osztály után)
- Szakiskola érettségi után (felnőttképzés)
- Főiskola/Egyetem
- PhD vagy ennél magasabb fokú végzettség

7. Mi a foglalkozása? (Kérem írja le!)

Nyugdíjas

Nyelvtudás, nyelvhasználat és a kölcsönszavak megítélése

8. Milyen nyelven beszél a leggyakrabban? *

(Több válasz megadható!)

- Magyar
- Ukrán
- Orosz
- Angol
- Egyéb:

9. Hányasra értékeli nyelvtudását 1-5 terjedő skálán? *

	1. Egyáltalán nem jó	2. Nem túl jó	3. Közepes	4. Jó	5. Kiváló
Magyar	☐	☐	☐	☐	☒
Ukrán	☐	☐	☒	☐	☐
Orosz	☒	☐	☐	☐	☐
Angol	☒	☐	☐	☐	☐

10. Milyen nyelven beszél az alábbi személyekkel? (Több válasz megadható!) *

	Magyar	Ukrán	Orosz	Egyéb
Családtagjaival	☒	☐	☐	☐
Barátokkal	☒	☐	☐	☐
Szomszédokkal	☒	☐	☐	☐
Munkatársakkal/iskolátársakkal	☒	☐	☐	☐
Üzletben az eladóval	☒	☒	☐	☐
Hivatalban	☒	☒	☐	☐
Orvossal	☒	☒	☐	☐

11. Milyen nyelven hallgatja/nézi az alábbiakat általában? (Több válasz megadható!)

	Magyar	Ukrán	Orosz	Angol	Egyéb
Filmek	☒	☒	☐	☐	☐
Zenék	☒	☐	☐	☐	☐
Időjárás-jelentés	☒	☐	☐	☐	☐
Rádió	☒	☐	☐	☐	☐
Hírek	☒	☒	☐	☐	☐

12. Szokott-e ön magyar beszédében ukrán vagy orosz kifejezéseket, szavakat használni? *

- Igen
 Nem

13. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, kérem, sorolja fel, milyen szavakat szokott használni pontosan! (pl.: szvetafor stb.)

Berkassza, ovír,sáski,.....

14. Mi a véleménye arról, ha valaki ukrán/orosz szavakat is használ magyar beszédében? *

- Nem zavar, észre sem veszem
 Kárpátalján ez természetes jelenség, ezért nem zavar
 Zavaró, de megértem
 Zavar, mert nem tartom helyesnek

15. Kérem párosítsa a megadott szavakat jelentésükkel! *

	Nyugta	Ápolónő	Mappa	Baleset	Javítás	Orvossegéd	Könyvelő	Csomagtartó	Pótkocsi
Avária	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐
Felcser	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐
Buhálter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Bagázs(nyik)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐
Remont	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐
Kvitancia	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pápka	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Medzszesztra	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pricep	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒

16. Ismeri és használja-e ön a korábbi táblázatban lévő szavakat mindennapi beszéde során? *

- Nem ismerem mindegyiket
- Ismerem, de nem alkalmazom őket
- Ismerem és alkalmazom őket

17. Hogyan hívják másképp a következő foglalkozású embereket? *

(Kérem írja le!)

a) Notáriusz

Ügyvéd.....

b) Deputát

Képviselő.....

c) Provodnyik

Utaskísérő

18. Kire mondják az alábbi szavakat? (Kérem írja le!) *

a) Geroj

Hős

b) Májszter

Mester

c) Invalid

Sérült

19. Egészítse ki az alábbi mondatokat a megadott szavak valamelyikével! *

a) A _____ ára egyre magasabb.

szoljárka

gázolaj

b) Mindig magamnál tartom a _____.*

paszportomat

személyi igazolványomat

c) A bátyám tegnap megkapta a _____.

práváját

jogosítványát

20. Mi a magyar megnevezése a következő dokumentumoknak? *

(Kérem írja le!)

a) Doverenoszty

Meghatalmazás

b) Szertifikát

Igazolás

c) Zájává

Kérvény

21. Mindennapi magyar nyelvhasználatában az alábbi szavak, melyik változatát alkalmazza leginkább? *

a)

Szok

Gyümölcsle

b)

Tumbocska

Éjjeliszekrény

c)

Bánka

Befőttés üveg

22. Hogyan nevezik az alább felsorolt intézményeket? (Kérem párosítsa!)*

	Útlevélosztály	Főiskola	Könyvtár	Diákhon	Rendelőintézet	Ügyészség
Ambulatórium	☐	☐	☐	☐	☒	☐
Obsezsit	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Prokuratúra	☐	☐	☐	☐	☐	☒
Biblioteka	☐	☐	☒	☐	☐	☐
Insztitut	☐	☒	☐	☐	☐	☐
Ovir	☒	☐	☐	☐	☐	☐

23. Válassza ki a felsorolt kölcsönzavak magyar nyelvi megfelelőit! (Kérem párosítsa!)

	Takarekpenztár	Kesztyütartó	Folyosó	Jegyzökönyv	Terv	Elölég
Koridor	☐	☐	☒	☐	☐	☐
Avansz	☐	☐	☐	☐	☐	☒
Berkassza	☒	☐	☐	☐	☐	☐
Plán	☐	☐	☐	☐	☒	☐
Bordacsok	☐	☒	☐	☐	☐	☐
Protokol	☐	☐	☐	☒	☐	☐

24. Írja le mit lát az alábbi képeken! *

(a)

Gyógyszeresdoboz

(b)

Locsolócső

(c) *

Pelmennyi

(d)

Sáski

(e) *

Pavilon

(f)

Sáski

Skoccs

(h) *

Jelzőlámpa

Májka

①

Tárcsa

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Seres-Kobrin Márta_Magyar szak_Magiszteri dolgozat_2024.pdf

Ким подано:

Аніко Чурман

Дата перевірки:

2024-05-20 01:06:42

Дата звіту:

2024-05-22 12:22:46

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

76

Кількість слів:

17292

Схожість 6%	Збіг: 42 джерела	Вилучено: 0 джерела
Інтернет: 11 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 1%	Кількість: 36 джерела	Перефразовано: 480 слова
Цитування 12%	Цитування: 99	Всього використано слів: 2392
Включення 1%	Кількість: 1 включення	Всього використано слів: 89
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 8 слова